

Rasizmus a xenofóbia medzi mladými ľuďmi na Slovensku

výskumná správa

2018

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva

**RASIZMUS A XENOFÓBIA MEDZI MLADÝMI ĽUĎMI
NA SLOVENSKU**

Bratislava 2018

Analýza údajov, technická úprava, obálka:

Natália Juráková

Text neprešiel jazykovou úpravou

©Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, 2018

ISBN 978-80-89016-92-1

Obsah

Teoretický rámec	4
Definícia pojmov	6
Xenofóbia	6
Rasizmus.....	6
Metodológia.....	7
Metóda zberu údajov	7
Metóda výberu respondentov a cieľová skupina	7
Pribeh výskumu	7
Hypotézy.....	8
Metodika výskumu	8
Úvod	10
Vyhodnotenie výsledkov výskumu	12
Charakteristika výskumnej vzorky	12
Vekové zloženie respondentov	13
Zastúpenie jednotlivých krajov	13
Analýza výsledkov	15
Diverzita a existencia predsudkov	15
Postoj mladých ľudí k náboženským skupinám	17
Postoj k moslimom.....	17
Postoj ku kresťanom.....	18
Postoj k ateistom.....	19
Postoj k židom	19
Postoj k rasovým a etnickým skupinám	20
Postoj k černochoch	20

Postoj k Ázijcom	21
Postoj k Rómom	21
Postoj k ľuďom zo susedných krajín na základe národnosti	21
Postoj k Maďarom	22
Postoj k Čechom	24
Postoj k Slovákom	25
Postoj k Poliakom	26
Postoj k Rakúšanom	26
Postoj k Ukrajincom	27
Najnegatívnejší vs. najpozitívnejší postoj	27
Neutrálne vnímané skupiny	28
Bezpečnosť a pocit nadradenosti	29
Najproblematickejšia skupina v slovenskej spoločnosti	32
Osobná interakcia	34
Pocit respondentov pri vyplňaní dotazníka	40
Diskusia, záver	41
Zoznam použitej literatúry	45
Zoznam grafov a obrázkov	47
Zoznam tabuliek	47
Príloha – Dotazník	49

Teoretický rámec

Utečenecká kríza, zvyšujúce sa počty teroristických útokov či sociálna neistota do veľkej miery vplýva na zmýšľanie ľudí. Tí sa potom cítia byť ohrození a neistí. V súvislosti s utečeneckou krízou sa čoraz viac skloňuje aj pojem multikulturalizmus, ktorý najmä v konzervatívnejších krajinách vyvoláva vlnu nevôle. Strach o svoju bezpečnosť, národnú identitu, bohatstvo či hrdosť ústi do väčšej podpory krajnej pravice, ako aj šírenia dezinformácií a vykonštruovaných teórií. Tie majú práve za cieľ podávať realitu skreslene a podporovať neistotu ľudí vytváraním katastrofických scenárov. Najmä človek menej zdatný v práci s informáciami nevie nájsť a rozlíšiť neutrálne informácie, čo môže viesť k prehľbovaniu nenávisti voči určitým skupinám obyvateľstva. Nielen to, ale tiež stereotypy založené na nepravde potom podporujú ľudí v nenávisti voči inakosti.

Rodič vplýva na dieťa od jeho narodenia. Dieťa tak najmä v období, kým je v najčastejšej interakcii so svojimi rodičmi, preberá do veľkej miery ich názory. Preto nie je prekvapením, ak rasové, rodové či iné predsudky získa dieťa už výchovou. V súčasnosti sa však deti dostávajú už v pomerne mladom veku k technologickým vymoženostiam. Internet teda tiež veľkou mierou prispieva k formovaniu ich názorov. Dnešné deti trávajú väčšinu svojho voľného času na internete, ktorý do veľkej miery ovplyvňuje ich zmýšľanie. Ak sa k tomu pridá nedôvera voči autoritám a nedostatočná schopnosť selekcie relevantných informácií, môže to viesť k až radikalizácii ich názorov.

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (Stredisko) pravidelne realizuje vzdelávacie aktivity pre základné, stredné a vysoké školy, kde je veľmi žiadaná téma problematika extrémizmu, rasizmu a xenofóbie. Mladí ľudia vedia lektorov strediska často prekvapiť veľmi radikálnymi a niekedy na predsudkoch založenými postojmi, ktoré považujú za správne a konečné, či už sa jedná o Rómov, migrantov, islam alebo židovstvo. Na druhej strane väčšina mladých ľudí nemá veľa vedomostí o rasizme, xenofóbii ako takých, no téma ich nesmierne zaujíma.

Stredisko preto uskutočnilo výskum zameraný na zistenie, do akej miery zaujímajú žiaci a študenti negatívne postoje k jednotlivým národnostným, etnickým, kultúrnym a náboženským skupinám. Cieľom výskumu je priniesť celistvý pohľad na problematiku, ktorá

doposiaľ nie je na Slovensku dostatočne preskúmaná, získať obraz o rasistických a xenofóbnych postojoch mladých ľudí a spätnú väzbu o aktuálnych vzdelávacích potrebách v oblasti ďalšieho zefektívnenia ľudskoprávnej osvety a prevencie proti šíreniu extrémizmu a xenofóbie medzi mládežou.

Definícia pojmov

V tejto časti sa budeme venovať terminologickému vymedzeniu niektorých pojmov pre lepšie pochopenie výskumu.

Xenofóbia

Xenofóbiu možno definovať ako strach, obavy alebo nedôveru k tomu, čo je chápané ako cudzie či iné. V spoločenskom kontexte sa toto slovo používa na označenie strachu z cudzincov a iných kultúr najčastejšie v spojitosti s témou rasizmu. Xenofóbia však môže predstavovať aj strach alebo obavy z inej subkultúry, náboženstva, jazyku, sexuálnej orientácie alebo spoločenskej skupine. Xenofóbne zmýšľanie rozdeľuje svet na pomyselné „moje/naše“ teda tie veci, s ktorými je osoba bežne v kontakte a je na ne zvyknutá a tie „cudzie“. „Cudzie“ nemusí byť len niečo z inej krajiny alebo časti sveta, ale môže to byť aj menšina, alebo spoločenská skupina, s ktorou daná osoba nie je oboznámená a považuje ju za inú a nie za súčasť jeho/jej spoločnosti. Xenofóbia nie je sama o sebe postavená na neznášanlivosti, skôr na obavách či nedôvere, ale často slúži ako základ pre rasizmus, nacionalizmus či fašizmus (Slovník 2017).

Rasizmus

Možno chápať ako nepriateľstvo voči osobám inej farby pleti (rasy). Rasizmus vychádza z rôznych predsudkov a predstavách o nerovnosti ľudských rás, prípadne o nadradenosti jednej rasy nad inou. Rasistické myslenie bolo jednou z príčin tragédie holokaustu, kedy boli systematicky a masovo vyvražďované celé skupiny európskej populácie kvôli ich ponímanej „menejcennosti“. Rasizmus je založený na vyčlenení „dobrej, správnej“ skupiny/rasy/ethnicity „nás“ – a „zlej, horšej, menejcennej...“ skupiny/rasy/ethnicity „iných“.

V súčasnosti rasistické skupiny a teórie hovoria primárne o „nezlučiteľnosti“ rôznych kultúr, etníc a rás. Tvrdia, že etnicity a rasy by sa nemali miešať, primárne zo strachu o „znečistenie“. Stále je v tomto myslení prítomné delenie na „nás dobrých“ a „zlých, menejcenných iných“ (Slovník 2017).

Metodológia

Metóda zberu údajov

Aby sme získali čo najrozmanitejšiu vzorku respondentov, rozhodli sme sa uprednostniť kvantitatívnu metódu.

Pre zber údajov bol použitý dotazník v tradičnej forme. Pre získanie čo najväčšieho počtu odpovedí v čo najkratšom možnom čase bola táto technika pre zber údajov najvhodnejšia.

Z časového hľadiska by bolo žiadanejšie použiť elektronický dotazník, no keďže zber prebiehal v triedach či priestoroch, v ktorých sa často nenachádzalo potrebné príslušenstvo, bola v konečnom dôsledku uprednostnená metóda papierového dotazníka.

Metóda výberu respondentov a cieľová skupina

Výskumná vzorka bola vybratá pomocou zámerného výberu. Stredisko v rámci svojho mandátu uskutočňuje vzdelávacie aktivity. Tie poskytuje bezodplatne, pričom cieľovou skupinou sú predovšetkým žiaci základných škôl, študenti stredných škôl, ako aj dospelí. Vzdelávacie aktivity zároveň pokrývajú celé územie Slovenska. Preto sme sa rozhodli využiť možnosť získania respondentov týmto spôsobom. Výberu respondentov prechádzala diskusia o tom, ako nastaviť otázky v dotazníku. Diskutovali sme aj stanovenie minimálnej vekovej hranice pre zapojenie respondenta do výskumu.

Pôvodne sme uvažovali nad zaradením až žiakov 8. ročníka, rozhodli sme sa však otestovať dotazník na pilotnej skupine žiakov 7. ročníka. Pilotná skupina s porozumením a bez doplňujúcich otázok vyplnila dotazník. Preto sme sa rozhodli zaradiť do výskumu aj žiakov 7. ročníka.

Na základe skúseností našich lektorov sme však predpokladali, že žiaci v nižšom ako 7. ročníku by mohli mať problém porozumieť niektorým pojmom či otázkam. Preto sme pre zaradenie do výskumu stanovili, že respondentom sa môže stať len taký žiak, ktorý navštevuje aspoň 7. ročník. Hornú vekovú hranicu sme nastavili na žiakov 4. ročníka stredných škôl.

Priebeh výskumu

Cieľom bolo, aby deti neboli nijako ovplyvnené našimi vzdelávacími aktivitami. Preto naši lektori so stručným vysvetlením cieľa výskumu rozdali dotazník žiakom a študentom ešte pred začatím vzdelávacej aktivity. V prípade potreby boli lektori k dispozícii na objasnenie nejasností.

Hypotézy

H1: Viac ako polovica mladých ľudí má negatívny postoj k moslimom.

H2: Viac ako polovica mladých ľudí sa necíti bezpečne v blízkosti ľudí iných rasových, náboženských, kultúrnych a etnických skupín.

H3: Muži sú menej tolerantní voči diverzite a rovnosti.

H4: Respondentom viac prekáža osobná interakcia s človekom prislúchajúcim k danej skupine, v porovnaní so všeobecným postojom ku tejto skupine.

H5: Respondenti, ktorí majú väčší predpoklad osobného kontaktu s určitou skupinou, vnímajú túto skupinu pozitívnejšie ako tí, ktorí s ňou prichádzajú do kontaktu minimálne či vôbec.

Hlavným cieľom výskumu bolo skúmať pohľad mladých ľudí na súčasnú situáciu v kontexte rasových predsudkov a xenofóbie. Cieľom tiež bolo zistiť postoje mladých ľudí na jednotlivé náboženské, kultúrne, etnické a rasové skupiny.

Za vedľajší cieľ výskumu možno považovať tiež zvyšovanie povedomia o problematike rasizmu, extrémizmu a problémoch s ním spojenými. Keďže vyplňanie dotazníka bolo sprevádzané vzdelávacou aktivitou, respondenti boli zároveň oboznámení s týmito problematikami. Okrem toho, že dotazník slúžil ako vzdelávací nástroj pre samotných respondentov, výskum tiež vytvára priestor pre verejnú diskusiu o rasizme a xenofóbii mladých ľudí na Slovensku.

Metodika výskumu

Formou dotazníka sme zisťovali postoj žiakov a študentov vybraných ročníkov k rôznym etnickým, náboženským, kultúrnym a národnostným skupinám v spoločnosti. Snažili sme sa zistiť, aké sú postoje mladých ľudí na Slovensku voči konkrétnym skupinám a do akej miery sú ovplyvnení predsudkami či nenávisťou. Zaujímal nás tiež názor mladých ľudí na multikulturalizmus, či je vnímaný pozitívne, alebo skôr ako hrozba.

Celkovo, vrátane demografických otázok, obsahoval dotazník 11 položiek (Príloha A). Dotazník bol anonymný. Pre skúmanie sme využívali predovšetkým Likertovu škálu, pomocou ktorej sa zisťuje miera súhlasu s daným výrokom.

Prvé dve otázky neboli číslované a zisťovali pohlavie a vek respondenta.

Otázka č. 1 zisťovala postoj k multikulturalizmu,

Otázky č. 2 zisťovala, do akej miery respondenti vnímajú existenciu predsudkov na Slovensku,

Otázka č. 3 sa pýtala na postoj k jednotlivým skupinám osôb,

Otázka č. 4 zisťovala, do akej miery cítia respondenti ohrozenie v prítomnosti rôznych skupín ľudí,

Otázka č. 5 sa zameriavala na vnímanie rovnosti ľudí v spoločnosti,

Otázka č. 6 zisťovala súhlas či nesúhlas so sobášaním rozličných skupín obyvateľstva,

Otázka č. 7 bola otvorená a dávala respondentovi možnosť vybrať najproblematickejšiu skupinu v spoločnosti podľa vlastného uváženia,

Otázka č. 8 je oproti otázke č. 3 rozšírená o aspekt pohlavia, skupina nie je vnímaná ako celok zahŕňajúci mužov a ženy ale zisťuje zvlášť postoje k mužom a k ženám. Na rozdiel od otázky č. 3 tiež zisťuje nie len postoj voči skupine, ale do akej miery by respondentovi prekážala bezprostredná prítomnosť jedinca (či už mužského alebo ženského pohlavia) v jeho bezprostrednej blízkosti (spolužiak v triede) Respondent tiež mohol doplniť či dopísať inú skupinu, ktorú by považoval za problematickú, alebo by mu naopak neprekážala,

Otázka č. 9 zisťovala subjektívny pocit respondenta z vyplneného dotazníka.

Úvod

Predsudok možno definovať ako fixovaný, dopredu vytvorený postoj k nejakému objektu, prejavujúci sa bez ohľadu na jedinečnú povahu tohto objektu. (Heyes 2007)

Je to akýsi obraz o objekte (človeku alebo skupine ľudí), ktorý si niekto osvojí bez toho, aby mal s objektom osobnú skúsenosť. Predsudok je súbor očakávaní o charakteristikách ľudí prislúchajúcich k určitej kategórii (Hucáková 2017).

Predsudok vzniká kategorizáciou, ktorá je bežnou súčasťou ľudského vnímania. Ľudský mozog si pri svojom fungovaní vypomáha kategorizáciou objektov. Ďalším kognitívnym procesom, pri ktorom vzniká predsudok je generalizácia. Je to zovšeobecňovanie, proces, kedy konkrétnu vlastnosť, pozorovanú na malej vzorke ľudí určitej kategórie, prisudzujeme celej kategórii.

V dôsledku týchto procesov potom vnímame ľudí ako určité skupiny, nie ako jednotlivcov, a to na základe rozličných faktorov. Svoju osobu potom tiež vnímame ako súčasť určitej kategórie. Ľudí v rovnakej kategórii máme tendenciu označovať ako „my“ a ľudí v inej kategórii ako „oni/ony“. Fungovanie v rámci skupín, ktorých nie sme súčasťou, sa pre nás stáva cudzím a nepoznaným, nerozumieme správaniu ľudí v týchto skupinách, čo v nás môže vyvolávať strach. Kým ku svojej skupine má človek tendenciu byť zhovievavý, k cudzej skupine je často nekompromisný.

Vznik negatívnych stereotypov posilňuje aj pocit nebezpečia, či už skutočného alebo simulovaného. Dôležitým aspektom ovplyvňujúcim vznik stereotypov je utváranie hierarchie (Neubauer 2011).

Pojem stereotyp a predsudok je ponímaný odborníkmi rôzne, v niektorých prípadoch sú pojmy považované za zameniteľné, v iných teóriách je predsudok považovaný za negatívny postoj, kým stereotyp za neutrálny až pozitívny postoj.

Netreba však zabúdať, že niektoré stereotypy sú založené na objektívnej skutočnosti, niektoré však vychádzajú zo skutočnosti skreslenej.

Pokiaľ medzi rozličnými skupinami dochádza k osobným skúsenostiam a kontaktu, konflikt zaniká. Preto je potrebná interakcia rozličných skupín, aby sa zamedzovalo rozširovaniu stereotypov a naopak, aby sa šírila osobná skúsenosť.

Existenciu predsudkov na Slovensku nemožno poprieť. Minimálne možno hovoriť o predsudkoch voči Rómom. Postoje majoritného obyvateľstva k Rómom možno sledovať či už v oblasti politiky, prezentácie názorov mienkotvorných osobností či v prezentácii médiami

i výskumami. Postoje majority tiež možno sledovať na rozličných internetových stránkach, kde sa v mnohých prípadoch objavujú stereotypné postoje.

Podľa monitoringu médií uskutočneného občianskym združením Roman kher- Rómsky dom (Rómovia 2014), médiá stále nevnímajú Rómov ako súčasť spoločnosti, ale ako samostatnú skupinu a často uvádzajú etnikum aj v príspevkoch, kde by to nebolo potrebné.

Existenciu predsudkov potvrdil aj výskum Special Eurobarometer 437 (Special 2015) z októbra roku 2015. V tomto výskume patrilo Slovensko k tým najmenej tolerantným štátom. Podobne dopadla aj susedná Česká republika. Vo viacerých otázkach sa respondenti zo Slovenska vyjadrovali, že by sa necítili komfortne v prípade, že by museli pracovať s ľuďmi inej rasy či náboženstva. Takisto netolerantný postoj zaujali k otázkam, pokiaľ by ich dieťa bolo vo vzťahu s človekom odlišnej rasy, etnicity či náboženstva.

Za najväčší problém v oboch zo spomenutých otázkach (kolega, partner dieťaťa) bol v rámci etnických a národnostných skupín najväčším problémom Róm/ka. V prípade kolegu Róm/ky by sa nekomfortne cítilo 59 % respondentov. Viac ako polovici respondentov by vadil aj černochoch/černoška, či Aziat/ka. Ešte negatívnejší postoj by však respondenti zaujali v prípade partnera svojho dieťaťa. V tomto prípade by Róm/ka vadil až 83 % respondentov, černochoch/černoška 77 % a Aziat/ka 74 % opýtaných.

V otázke týkajúcej sa náboženstva kolegu by dokonca Slovákom, najviac spomedzi ostatných krajín, vadil na pracovisku človek vyznávajúci židovské náboženstvo. Žid resp. židovka by prekážal/a až 43 % opýtaných Slovákov. Najväčšou prekážkou by však pre Slovákov bol moslim/moslimka, v ktorého/ktorej prítomnosti by sa necítilo príjemne až 63 % respondentov. Opäť by respondenti ešte horšie vnímali jednotlivé náboženské skupiny v prípade, že by sa jednalo o partnera vlastných detí. V tejto situácii by opäť najviac prekážal moslim/moslimka, ktorého by ako partnera svojho dieťaťa nedokázalo tolerovať až 84 % rodičov, nasledoval by budhista/budhistka prekážajúci 71 % respondentov a napokon žid/židovka 64 %.

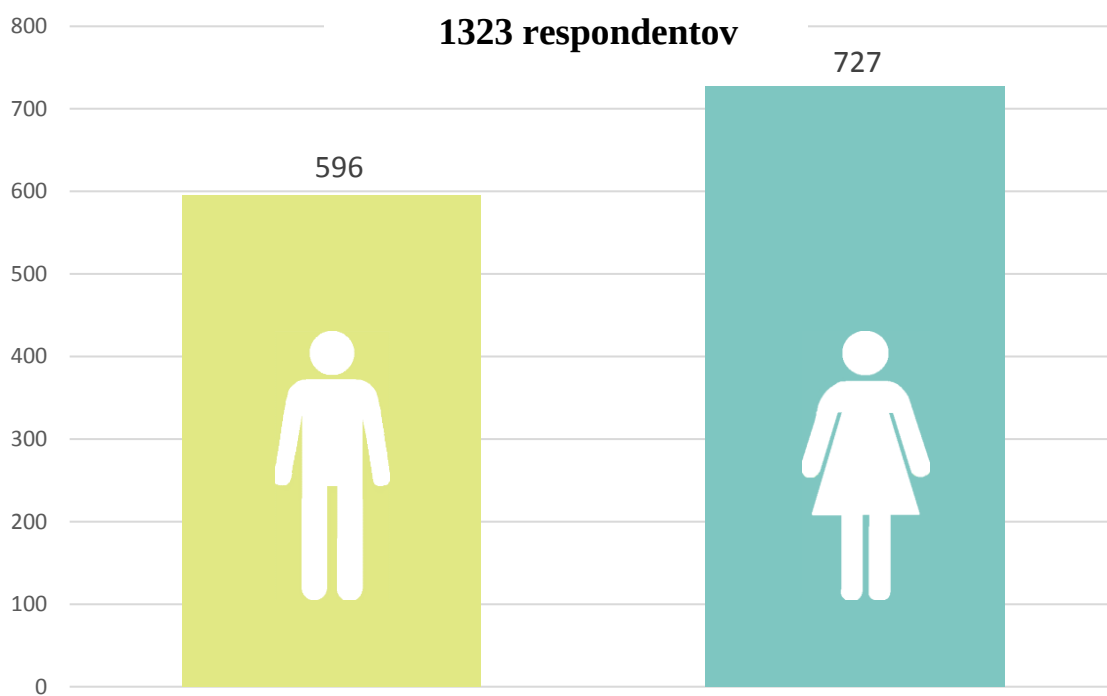
Vyhodnotenie výsledkov výskumu

Charakteristika výskumnej vzorky

Zber dát sa uskutočňoval počas všetkých vzdelávacích aktivít, ktoré boli určené pre žiakov a študentov, pri ktorých bola splnená minimálna veková hranica potenciálnych respondentov.

Stredisko zapojilo do výskumu celkom 21 škôl. Finálny počet zozbieraných dotazníkov bol 1323, môžeme teda hovoriť o celkovom počte respondentov 1323.

Z celkového počtu dotazníkov 1323, 727 predstavovali ženy (54,95 %) a muži 596 (45,05 %). Rozloženie respondentov je vzhľadom na celkovo vyšší počet žien na Slovensku optimálne.

Graf 1- Rozloženie respondentov podľa pohlavia

Z celkového počtu respondentov 506 navštevovalo v školskom roku 2016/2017 základnú školu a 817 strednú školu. Zo všetkých respondentov navštevujúcich strednú školu bolo 220 študentov gymnázií a 597 strednej odbornej školy.

Vekové zloženie respondentov

Respondentom výskumu sa mohol stať taký žiak alebo študent, ktorý bol v danom školskom roku žiakom najmenej 7. ročníka. Vekové rozloženie respondentov bolo preto v rozmedzí od najmenej 11 až po vrchnú vekovú hranicu 19 rokov. Priemerný vek respondentov je 15,4 roka. Najviac respondentov bolo v čase realizácie výskumu vo veku 16 rokov.

Tabuľka 1- Počty respondentov podľa veku

Vek	Počet respondentov
11	3
12	34
13	141
14	228
15	254
16	296
17	213
18	141
19	13
1323	

Zastúpenie jednotlivých krajov

Pre zabezpečenie čo najrozmanitejšej vzorky Stredisko zbieralo údaje v rámci celého Slovenska. Zastúpený je každý z 8 krajov Slovenska. Najväčší počet dotazníkov bol zozbieraný v rámci Trenčianskeho kraja, v počte 471. Vysoké zastúpenie má aj Nitriansky kraj, v rámci ktorého sa Stredisku podarilo zabezpečiť 246 dotazníkov. Najmenej dotazníkov sa podarilo zozbierať v rámci vzdelávacích aktivít v Prešovskom kraji.

Tabuľka 2 - Zastúpenie jednotlivých krajov

Kraj	Počet respondentov
Banskobystrický kraj	168
Bratislavský kraj	49
Košický kraj	60
Nitriansky kraj	246
Prešovský kraj	38
Trenčiansky kraj	471
Trnavský kraj	68
Žilinský kraj	223
	1323

Obrázok 1 – Rozloženie respondentov v rámci jednotlivých krajov

Analýza výsledkov

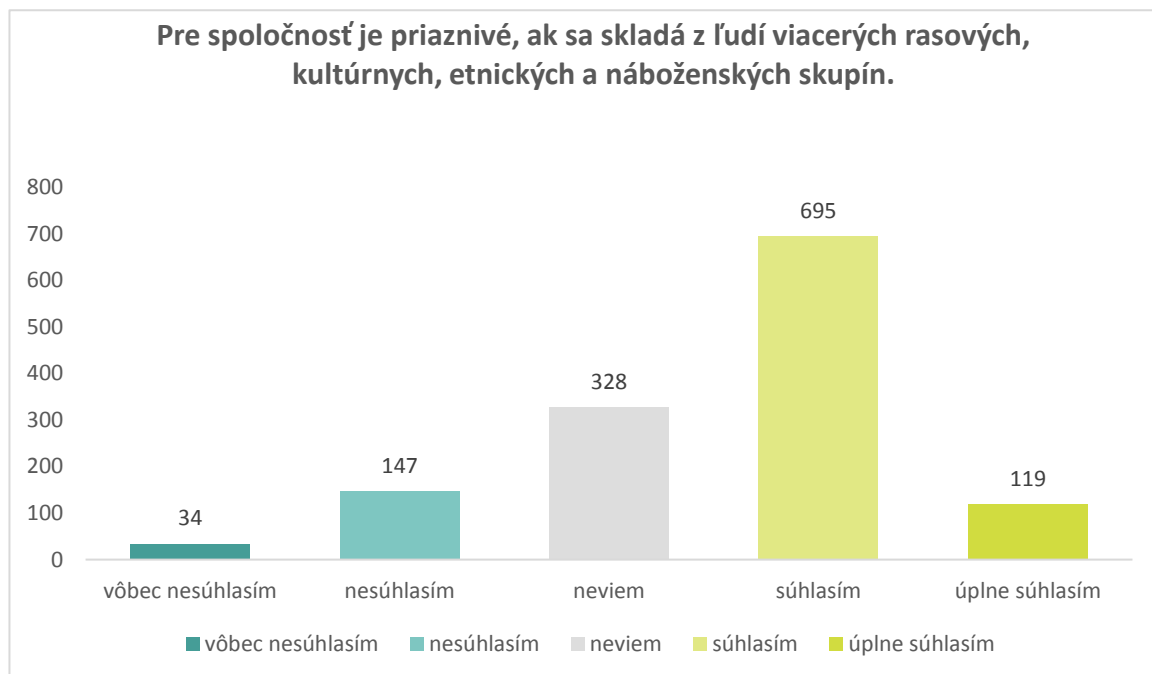
V rámci analýzy výsledkov sa budeme postupne venovať jednotlivým otázkam, ich vyhodnoteniu a koreláciám. Otázky sme zatriedili do ucelených skupín podľa ich obsahu a zámeru.

Diverzita a existencia predsudkov

Prvá otázka sa sústredila na zistenie názoru mladých ľudí na diverzitu. Cieľom bolo zistiť, do akej miery považujú respondenti rozmanitosť za potrebnú a užitočnú pre spoločnosť.

Nesúhlas s tvrdením, že pre spoločnosť je priaznivé ak sa skladá z rôznych skupín ľudí prejavilo celkom 13,68 %, z toho úplný nesúhlas 2,57 % opýtaných. Neutrálnu odpoveď neviem si zvolila takmer štvrtina respondentov, presne 24,79 %. Ku kladným tvrdeniam sa priklonilo zvyšných 61,53 % opýtaných. Celkovo najviac označení získala odpoveď súhlasím, ktorá bola označená 695 respondentmi.

Celkovo teda možno konštatovať, že respondenti považujú diverzitu za priaznivú pre spoločnosť, keďže kladné odpovede vysoko prevažujú záporné.

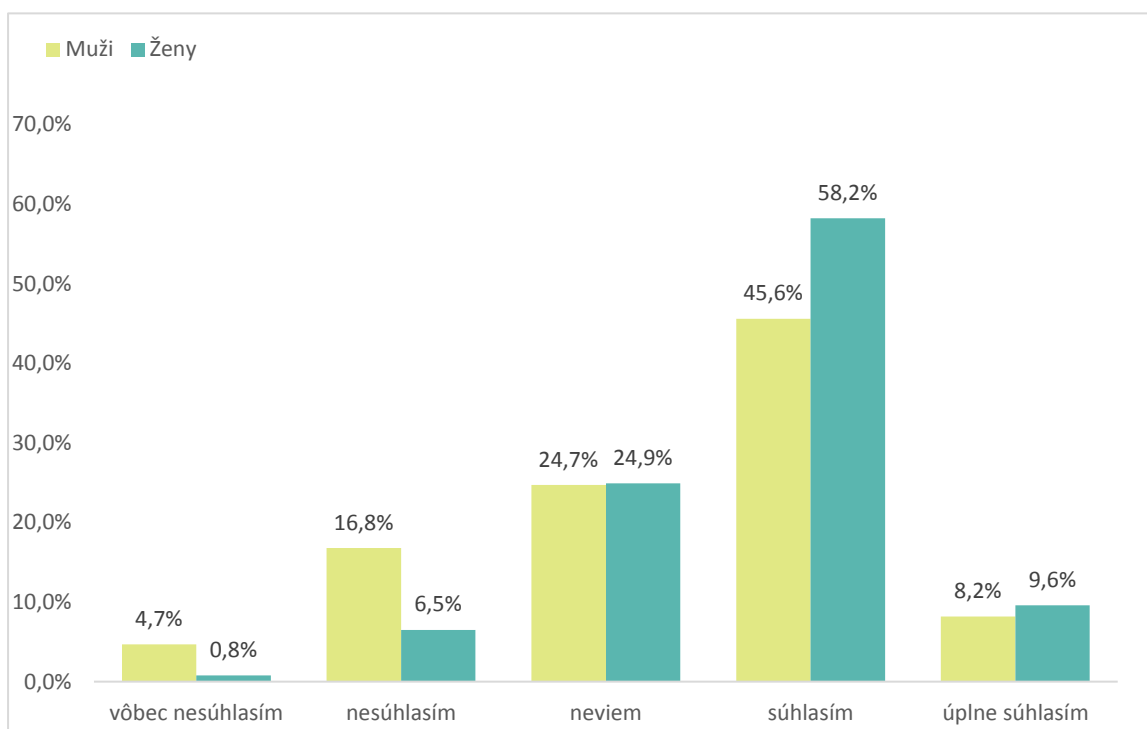

Graf 2 – Miera súhlasu s prospešnosťou diverzity

Zaujímavé je tiež vyhodnotenie otázky z hľadiska pohlavia. Kým neutrálnu odpoveď zvolila v oboch prípadoch takmer štvrtina respondentov, ako žien, tak aj mužov, u kladných aj

záporných odpovedí je rozdiel značný. U mužov nesúhlasné odpovede zaznačilo celkom viac ako 20 % opýtaných, z toho úplný nesúhlas s tvrdením vyjadriilo 4,7 %, kým u žien úplný nesúhlas vyjadriilo len necelé percento respondentiek.

K nesúhlasu sa z mužov priklonilo takmer 17 %, zo žien iba viac niečo ako 6 %. Veľký rozdiel vidíme pri tiež pri odpovedi súhlasím, ktorú zvolilo o 13 % viac žien ako mužov.

Graf 3 - Súhlas s tvrdením podľa pohlavia respondenta

V ďalšej otázke sme zisťovali, či respondenti vnímajú z vlastnej skúsenosti vo svojom okolí existenciu negatívnych predsudkov. Existenciu negatívnych predsudkov voči rozličným skupinám ľudí si uvedomuje viac ako 80 % respondentov. Spomedzi všetkých kladných odpovedí úplný súhlas s tvrdením prejavila takmer štvrtina respondentov. Nesúhlasilo, alebo vôbec nesúhlasilo s daným tvrdením 5,74 % respondentov, odpoveď neviem zvolilo 13,68 % respondentov.

V porovnaní s predošlou otázkou môžeme vidieť výrazne silnejší súhlas s tvrdením.

Mieru súhlasu s tvrdením: „**Na Slovensku existujú negatívne predsudky voči ľuďom rôznych rasových, kultúrnych, etnických a náboženských skupín.**“ môžeme vidieť v tabuľke č. 3.

Tabuľka 3 - Miera súhlasu s existenciou negatívnych predsudkov na Slovensku

vôbec nesúhlasím	nesúhlasím	neviem	súhlasím	úplne súhlasím
20	56	181	813	253
76			1066	

Postoj mladých ľudí k náboženským skupinám

Podľa sčítania obyvateľov, domov a bytov v roku 2011 žilo na Slovensku 62 % obyvateľov hlásiacich sa k rímskokatolíckej cirkvi, viac ako 5 % k evanjelickej cirkvi a 13 % obyvateľov sa označilo ako bez vyznania. Zvyšných 20 % tvoria obyvatelia hlásiaci sa k iným cirkvám. Katolícka cirkev je na Slovensku veľmi rozšírená, a hoci má aj svojich odporcov, vo všeobecnosti sme neočakávali, že by bol postoj mladých ľudí ku katolíkom negatívny. Podľa Atlasu komunity migrantov od IOM (Atlas komunit migrantov 2017) žije na Slovensku približne 2000 moslimov.

Naopak je to však s Islamom a judaizmom. Nie je nezvyčajné, že na adresu moslimov a židov sa Slováci vyjadrujú nenávisťne. Postoj k Islamu do veľkej miery ovplyvnila migračná kríza, ako aj narastajúci počet medializovaných teroristických útokov. Vyostrovaniu situácie a prehľbovaniu nenávisťi nepomáhajú ani konšpiračné teórie či médiá, ktoré často problém len zhoršujú. Média na prilákanie čitateľa často dramatizujú situáciu a dokonca i zámerne používajú fotky, ktoré s danou situáciou nesúvisia, ale zvyšujú záujem o článok a diskusiu k nemu. Ak sa jedná o rozličné útoky či napadnutia, v obľube sú najmä fotky ľudí s tmavšou pľeťou. Tie okamžite vyvolávajú pocit, že útok spáchal utečenec či moslim a (negatívna) reakcia čitateľa je zaručená.

Pri židoch ľudia málokedy rozpoznávajú rozdiel medzi Židom ako príslušníkom židovského národa a židom ako vyznávačom judaizmu. Vo všeobecnosti sa však až do dnešnej doby zachovali stereotypy ako žid kšeftár, špekulant či šíriteľ politickej propagandy, ako tomu bol aj v období 2. svetovej vojny (Podolinská 2016).

Postoj k moslimom

Spomedzi všetkých náboženských skupín respondenti najnegatívnejšie vnímajú moslimov. Negatívne odpovede celkom predstavovali 40,29 %. Najviac respondentov sa však

priklonilo k odpovedi neviem, ktorú zvolilo viac ako 47 % opýtaných. Pozitívne odpovede predstavovali 12,55 % všetkých odpovedí.

Postoj k moslimom ovplyvňujú do veľkej miery aj teroristické útoky, ktoré šíria strach a bezbrannosť. Ľudia vnímajú moslimov za jediných strojcov teroristických útokov a budujú si tak negatívny postoj voči všetkým moslimom. Takéto zovšeobecňovanie prenáša nenávisťný postoj na všetkých príslušníkov k danej skupine.

Tento výsledok nie je prekvapivý, na základe vyššie uvedených skutočností sa dalo predpokladať, že najnegatívnejšie postoje budú spomedzi náboženských skupín zaujaté práve voči skupine moslimov.

Tabuľka 4 - Vyjadrenie postoja k moslimom

negatívny	Skôr negatívny	neutrálny	Skôr pozitívny	pozitívny
212	321	624	77	89
533			166	

Hoci bol počet negatívnych a skôr negatívnych odpovedí druhý najvyšší zo všetkých skupín (vyšší počet negatívnych odpovedí bolo zhromaždených len pri Rómoch - 680), celkový pomer týchto negatívnych odpovedí neprekročil 50 %. Pomer týchto odpovedí totiž dosiahol 40,29 %. Tým možno skonštatovať, že naša hypotéza **H1: Viac ako polovica mladých ľudí má negatívny postoj k moslimom** bola vyvrátená.

Postoj ku kresťanom

Slovensko je krajina, v ktorej sa viac ako polovica obyvateľov hlási ku kresťanskému náboženstvu. Predpoklady nenávisti voči skupine kresťanov boli preto nízke, skôr sme predpokladali výrazný počet veľmi pozitívnych odpovedí. Pozitívne odpovede tvorili 54,88 % zo všetkých odpovedí, spolu so skôr pozitívnymi odpoveďami sa tento kladný postoj ku kresťanom dostal na úroveň 70 %. Negatívne odpovede predstavovali len necelé 4 % zo všetkých odpovedí, pričom rovnaký počet respondentov 25, označil skôr negatívnu ako aj negatívnu odpoveď.

Tabuľka 5 - Postoj ku kresťanom

negatívny	Skôr negatívny	neutrálny	Skôr pozitívny	pozitívny
25	25	338	209	726
50			935	

Postoj k ateistom

Podľa sčítania obyvateľstva od roku 2001, bol zaznamenaný nárast ľudí bez vyznania o 4 %. Čo sa týka ľudí bez vyznania, nepredpokladali sme veľký počet negatívnych odpovedí, skôr prevahu neutrálnych, skôr pozitívne a pozitívne ladených odpovedí.

Negatívne odpovede predstavovali celkom 6,73 %, pričom vo viacerých prípadoch sa jednalo o skôr negatívne, ako vyslovene negatívne odpovede. Najväčší počet odpovedí sme zaznamenali pri možnosti neutrálne, ktorú zvolilo 44,29 % respondentov. Pozitívne odpovede zvolila takmer polovica respondentov, presnejšie 48,98 %.

V porovnaní s kresťanmi teda môžeme pozorovať mierny nárast negatívnych a naopak pokles pozitívnych odpovedí. Na základe toho možno skonštatovať, že mladí ľudia vnímajú negatívnejšie ateistov ako kresťanov.

Tabuľka 6 - Postoj k ateistom

negatívny	skôr negatívny	neutrálny	skôr pozitívny	pozitívny
36	53	586	201	447
89			648	

Postoj k židom

Židia z pohľadu skupiny ľudí, vyznávajúcich judaizmus, majú na Slovensku veľmi nízke zastúpenie. Podľa sčítania obyvateľstva z roku 2011 sa k Ústrednému zväzu židovských náboženských obcí v Slovenskej republike hlásilo 1999 ľudí.

O židoch, ako sme spomenuli vyššie, na Slovensku stále prevládajú mnohé negatívne predsudky. Sú to však zväčša stereotypy pochádzajúce z minulosti, preto sme sa domnievali, že tie nebudú mať veľký vplyv na mladých dnešnej generácie. Navyše vzhľadom na nízky počet židov, ako aj nie veľmi nápadné prejavy svojej viery na verejnosti, možno predpokladať, že väčšina mladých ľudí so židom do kontaktu vo svojom živote neprišla. Napriek tomu sme však pri židoch zaznamenali väčší počet negatívnych odpovedí ako pri kresťanoch či ateistoch. To

môže byť spôsobené nielen stereotypmi, ale aj nedostatočnými vedomosťami o judaizme. Nevedomosť a neznalosť kultúry či náboženstva môže vplývať na upevnenie strachu a pocitov nenávisti.

Negatívne a skôr negatívne odpovede v prípade židov označilo viac ako 10 % respondentov. Počet neutrálnych odpovedí je vyšší ako pri ostatných náboženských skupinách a tvorí 55,48 % všetkých odpovedí. Pozitívne odpovede tvoria viac ako 34 % všetkých odpovedí.

Tabuľka 7 - Postoj k židom

negatívny	skôr negatívny	neutrálny	skôr pozitívny	pozitívny
52	81	734	190	266
133			456	

Postoj k rasovým a etnickým skupinám

V rámci tejto podkapitoly sa budeme zaoberať dvoma rasami a vybraným, rómskym etnikom. Rómovia sú ľuďmi často vnímaní ako spoločenský problém, preto sme predpokladali prevahu negatívnych postojov práve voči tomuto etniku. Predpokladali sme tiež negatívnejšie skúsenosti s černochochmi, nakoľko na Slovensku nie je táto rasa veľmi zastúpená, a teda nedochádza k intenzívnejšej interakcii s ňou. Naopak pozitívnejšie postoje sme predpokladali u Ázijcov, z dôvodu väčšieho počtu obyvateľov tejto rasy na Slovensku. Najmä komunita Vietnamcov má totiž na Slovensku výraznejšie zastúpenie.

Postoj k černochochom

Postoj k čiernej rase je v 55 % pozitívny. Pozitívne odpovede prevažujú nad neutrálnymi, ktoré tvoria 38,85 % celkového počtu odpovedí. Negatívne odpovede tvorili len 6 % všetkých odpovedí.

Tabuľka 8 - Postoj k černochochom

negatívny	Skôr negatívny	neutrálny	Skôr pozitívny	pozitívny
28	52	514	295	434
80			729	

Postoj k Ázijcom

Postoje mladých ľudí k Ázijcom sú negatívnejšie, ako tie k černochoch. Počet negatívnych odpovedí sa zvýšil o takmer 3 % a predstavujú preto necelých 8 %. V porovnaní s černochochmi vzrástol aj počet neutrálnych odpovedí, ktoré v prípade Ázijcov predstavujú 47,39 % všetkých odpovedí. Pozitívnych odpovedí je 44,9 %, čo je až o 10 % menej ako pri černochoch.

V tomto prípade teda môžeme konštatovať, že osobná interakcia neovplyvnila postoje respondentov k skupine, s ktorou prichádzajú do častejšieho kontaktu.

Tabuľka 9 - Postoj k Ázijcom

negatívny	Skôr negatívny	neutrálny	Skôr pozitívny	pozitívny
34	68	627	257	337
102			594	

Postoj k Rómom

Absolútne najnegatívnejší postoj spomedzi všetkých, či už náboženských, národnostných, kultúrnych, etnických či rasových skupín majú mladí ľudia k Rómom. V prípade Rómov tvoria väčšinu skôr negatívne odpovede, ktoré spolu s negatívnymi odpoveďami predstavujú 51,4 % všetkých odpovedí. Rómovia sa tak stali jedinou skupinou, pri ktorej prevládajú negatívne odpovede.

Pozitívne vníma Rómov takmer 14 % opýtaných, neutrálne 34,62 %.

Tabuľka 10 - Postoj k Rómom

negatívny	Skôr negatívny	neutrálny	Skôr pozitívny	pozitívny
263	417	458	108	77
680			185	

Postoj k ľuďom zo susedných krajín na základe národnosti

V rámci zisťovania postoja voči jednotlivým národnostiam sme sa rozhodli sledovať práve krajiny, ktoré so Slovenskom susedia, nakoľko medzi ľuďmi dochádza k väčšej

interakcii, v porovnaní so vzdialenejšími krajinami. Je častým javom, že v pohraničných oblastiach žije mnoho ľudí zo susednej krajiny a v danej krajine sa tak stávajú menšinou.

Podľa portálu Úradu Vlády Slovenskej republiky je na Slovensku národnostné zloženie obyvateľstva nasledovné: národnosť slovenská (80,7 %), maďarská (8,5 %), rómska (2,0 %), česká (0,6 %), rusínska, ukrajinská, ruská, nemecká, poľská a iné (8,2 %) (Slovensko 2017).

Zvýšená interakcia s danou skupinou osôb by mala mať už podľa vyššie spomenutého, priaznivý vplyv na vnímanie tejto skupiny. Pri susedných krajinách, práve kontaktom s menšinami a zvýšenou interakciou s takýmito osobami však môže mať človek väčšiu tendenciu porovnávať sa. Za prekážku neraz považuje aj prítomnosť druhej národnosti na území svojej krajiny a často argumentuje, že menšina by sa mala vrátiť na svoje územie, alebo striktné prijať pravidlá a kultúrne či spoločenské zvyky krajiny, v ktorej aktuálne žije. Čím je však kontakt skupín intenzívnejší, tým sa nepriateľské tendencie eliminujú.

Preto napríklad možno spomenúť, že negatívnejšie vnímajú Maďarov Slováci zo stredného a severného Slovenska. Porovnávanie a rozdeľovanie ľudí na „vlastných“ a „cudzích“ vedie k rozširovaniu stereotypov. Mnohé vznikajú, hoci aj na základe osobnej skúsenosti, zväčša však tej negatívnej. Takáto skúsenosť je potom aplikovaná na celú skupinu, všetkých ľudí danej národnosti.

Postoj k Maďarom

Maďarská menšina je najväčšou menšinou na Slovensku a tvorí 8,5 % (Slovensko 2017) obyvateľstva. Stereotypy o maďarskom obyvateľstve sú často prítomné aj v článkoch. Medzi Maďarmi a Slovákmi totiž existuje informačná priepasť. Kým pre Maďarov sú dostupné základné informácie, slovenská spoločnosť dlhodobo nemala k dispozícii základné informácie o Maďaroch žijúcich na Slovensku. Väčšina informácií o Maďaroch na Slovensku pochádzala z neoverených zdrojov, často práve z článkov plných stereotypov.

V roku 2015 bol uvedený do funkčnosti portál Madari.sk, ktorého cieľom je búrať stereotypy o Maďaroch. Ten uvádza aj niekoľko najčastejších stereotypov, medzi ktoré patria napríklad: Maďari sa nechcú učiť po slovensky, Maďari majú na Slovensku nadpriemerné práva, všetci Maďari sú len pomadžarčení Slováci.

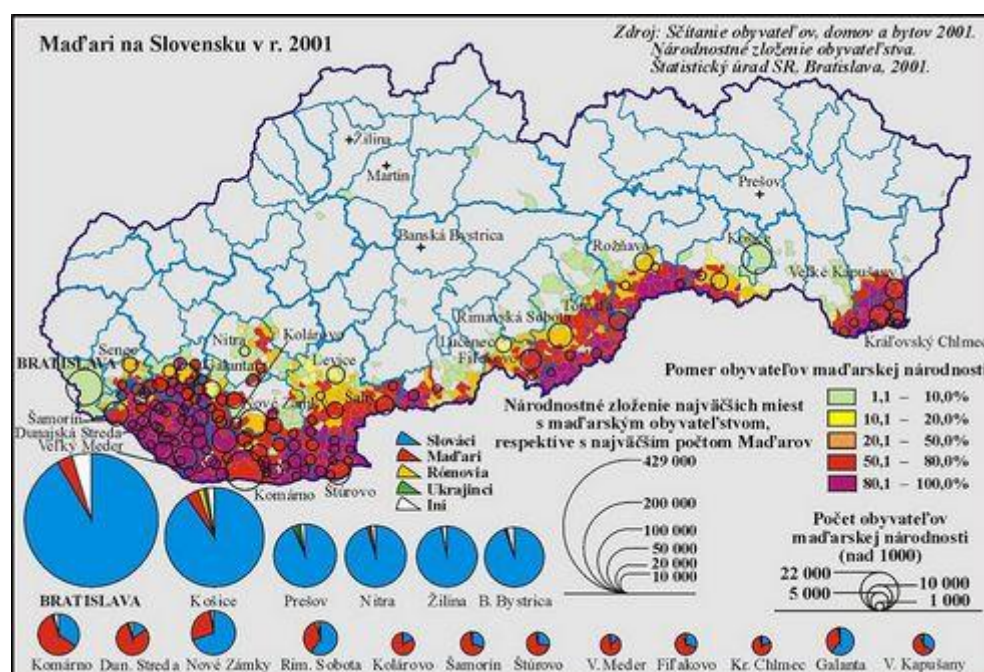
V otázke sme zisťovali, aký je postoj mladých ľudí k Maďarom. Celkovo negatívny postoj k Maďarom zastáva 16,40 % respondentov, pričom vyslovene negatívny 7,26 %. Zhodný je počet všetkých pozitívnych odpovedí s neutrálnymi odpoveďami, oboje tvoria 41,80 % z celkového počtu. Zo všetkých pozitívnych (spolu skôr pozitívne a pozitívne) odpovedí tvoria vyslovene pozitívne 25,93 %.

Tabuľka 11- Postoj k Maďarom

negatívny	skôr negatívny	neutrálny	Skôr pozitívny	pozitívny
95	122	553	210	343
217			553	

Vzhľadom na vyššie spomenutú skutočnosť, že interakciou s danou skupinou obyvateľstva sa zlepšuje vnímanie tejto skupiny, sme si vyhodnotili, aký je rozdiel medzi vnímaním Maďarov kraji, ktoré susedia s Maďarskom, a v ktorých je značný výskyt maďarského obyvateľstva s tými, v ktorých je výskyt Maďarov minimálny či žiadny. Porovnávali sme teda, do akej miery je u mladých ľudí, negatívny postoj voči Maďarom podmienený ich predpokladaným kontaktom, resp. príslušnosťou k tejto menšine (národnosť respondentov sme nezisťovali).

Pre porovnanie sme vybrali kraje, ktoré susedia s Maďarskom a porovnali ich s kraji, ktoré s Maďarskom nesusedia. Kraje susediace s Maďarskom, ktoré majú podľa sčítania obyvateľstva z roku 2001 najpočetnejšie zastúpenú maďarskú menšinu, sme porovnali s kraji, kde je zastúpenie maďarskej menšiny minimálne, prípadne žiadne.

Obrázok 2 - Maďari na Slovensku

Porovnávali sme preto postoj k Maďarom u respondentov navštevujúcich školu v Bratislavskom, Trnavskom, Nitrianskom, Banskobystrickom a Košickom kraji, vs. žiakov a študentov navštevujúcich školu v Trenčianskom, Žilinskom a Prešovskom kraji.

Celkom odpovedí:	732
Negatívny	8,06 %
Skôr negatívny	9,56 %
Neutrálly	45,49 %
Skôr pozitívny	15,30 %
Pozitívny	21,50 %

Celkom odpovedí:	591
Negatívny	6,09 %
Skôr negatívny	8,80 %
Neutrálly	37,23 %
Skôr pozitívny	16,58 %
Pozitívny	31,30 %

Obrázok 3 – Postoj k Maďarom podľa predpokladu užšej interakcie s danou skupinou

Výsledok **potvrďuje** hypotézu.

H5: Respondenti, ktorí majú väčší predpoklad osobného kontaktu s určitou skupinou, vnímajú túto skupinu pozitívnejšie ako tí, ktorí s ňou prichádzajú do kontaktu minimálne či vôbec.

Kraje zdieľajúce hranicu s Maďarskom ukázali, že pozitívny postoj k Maďarom zaujalo viac ako 31 %, a negatívny len 6,09 %. U krajov, ktoré s Maďarskom nesusedia je väčší počet negatívnych odpovedí, a to 8,06 % ako aj o 10 % menší počet pozitívnych odpovedí, 21,50 %.

Postoj k Čechom

Vzťahy medzi Českom a Slovenskom majú bohatú históriu. Existencia v rámci spoločnej krajiny, ale aj oddelené fungovanie malo vplyv na formovanie oboch národov, ako aj na vzájomné porovnávanie a súťaženie.

V bežných situáciách sa na internete stretávame najmä so stereotypmi o Čechoch ako nevkusných (obraz českého muža v sandáloch a ponožkách), lakomých (obraz českej rodiny na dovolenke s množstvom vlastného jedla) či dokonca so stereotypom českého turistu (neopatrný, nedostatočne vybavený, ohrozujúci vlastný život ľahkovážnosťou). Po vyhľadání pojmu „Čech“ vo vyhľadávači Google sme dostali odporúčenie na podobné vyhľadávanie „typický Čech“. Obrázky, ktoré boli výsledkom tohto vyhľadávania podporujú vyššie spomenuté stereotypy.

Respondenti zaujali k Čechom prevažne pozitívny postoj. V 69,61 % prevládali skôr pozitívne a pozitívne odpovede. Vyslovene pozitívny postoj, zaujala takmer polovica respondentov, 48,45 % opýtaných. Negatívne odpovede predstavovali z celkového počtu len 5,14 % odpovedí. Štvrtina respondentov zvolila voči Čechom neutrálny postoj.

Tabuľka 12 - Postoj k Čechom

negatívny	Skôr negatívny	neutrálny	Skôr pozitívny	pozitívny
30	38	334	280	641
68			924	

Postoj k Slovákom

Od respondentov sme v rámci demografických údajov nezisťovali, aká je ich národnosť. Vzhľadom na to, že 80,7 % obyvateľov Slovenska je slovenskej národnosti možno predpokladať že väčšina respondentov bola práve slovenskej národnosti.

Pozitívne odpovede sú v porovnaní s ostatnými národnosťami najpočetnejšie. Skôr pozitívne až pozitívne vníma Slovákov 83,37 % respondentov, pričom úplnú prevahu má odpoveď pozitívne. Neutrálny postoj k Slovákom zaujalo 14,89 % respondentov. Negatívne vníma Slovákov len 3 % opýtaných.

Tabuľka 13 - Postoj k Slovákom

negatívny	Skôr negatívny	neutrálny	Skôr pozitívny	pozitívny
5	18	197	173	930
23			1103	

Postoj k Poliakom

O Poliakoch sa najmä cez médiá najčastejšie dostávame k stereotypom, ktoré spájajú Poľsko s nekvalitným tovarom a výrobkami. Prevládajú tiež stereotypy o obchodnom duchu Poliakov, ako aj narážky na veľké množstvo Poliakov pracujúcich v zahraničí.

Poliaci sú však mladými ľuďmi vnímaní menej negatívne ako Česi. Negatívny postoj k Poliakom prechováva 4,38 % opýtaných, v porovnaní s vyše 5 % v prípade Čechov. Neutrálny postoj k Poliakom vyjadrilo viac ako 35 % respondentov a pozitívne alebo skôr pozitívne vníma Poliakov 60 % respondentov.

Tabuľka 14 - Postoj k Poliakom

negatívny	Skôr negatívny	neutrálny	Skôr pozitívny	pozitívny
22	36	472	270	523
58			793	

Postoj k Rakúšanom

Najmenej negatívne vnímanou skupinou ľudí pochádzajúcich zo susednej krajiny sú Rakúšania. Čo sa týka mediálnych výstupov alebo diskusií, Rakúšania sa nejavia ako skupina ľudí, ktorá by Slovákom prekážala. Ak sa spomína Rakúsko, je to skôr v kontexte nákupov, porovnávania cien či kvality potravín. Vykreslenie obyvateľa Rakúska, stereotypy, či nenávisť voči Rakúšanom nie je v Slovenských médiách či na internete pozorovateľná.

Rakúšania sú teda, hneď po Slovákoch, vnímaní najmenej negatívne. Negatívne, resp. skôr negatívne vnímajú Rakúšanov len 2 % respondentov. Neutrálny postoj k tejto národnosti prechováva 35,15 % opýtaných. Najviac opýtaných zvolilo v tomto prípade odpoveď pozitívny, spolu so skôr pozitívnymi odpoveďami predstavujú všetky kladné odpovede 62,81 % odpovedí.

Tabuľka 15 - Postoj k Rakúšanom

negatívny	Skôr negatívny	neutrálny	Skôr pozitívny	pozitívny
17	10	465	261	570
27			831	

Postoj k Ukrajincom

Na rozdiel od relatívne neutrálneho vnímania Rakúšanov, Ukrajinci si v slovenskej spoločnosti vyslúžili hneď niekoľko prívlastkov. Ukrajinci sú považovaní za lacnú pracovnú silu, ktorá berie zamestnanie Slovákom. Často sa objavujú aj označenia „typického“ ukrajinského muža, ktorý je podľa slovenského stereotypu mafián či robotník, žena Ukrajinka je zasa často vykresľovaná ako prostitútka.

Zrejme aj kvôli týmto stereotypom si Ukrajinci získali medzi mladými ľuďmi nie veľmi pozitívny postoj. Po Maďaroch, ktorí boli z o všetkých národností vnímaní najnegatívnejšie, sú Ukrajinci druhou najnegatívnejšie vnímanou národnosťou. Celkový počet záporných odpovedí však neprevyšuje ani 7 %. Podobné percentuálne rozloženie vidíme v tomto prípade pri kladných a neutrálnych odpovediach. Prevládajú kladné postoje, u 48,60 % respondentov, neutrálne Ukrajincov vníma 45,28 % mladých ľudí na Slovensku.

Tabuľka 16 - Postoj k Ukrajincom

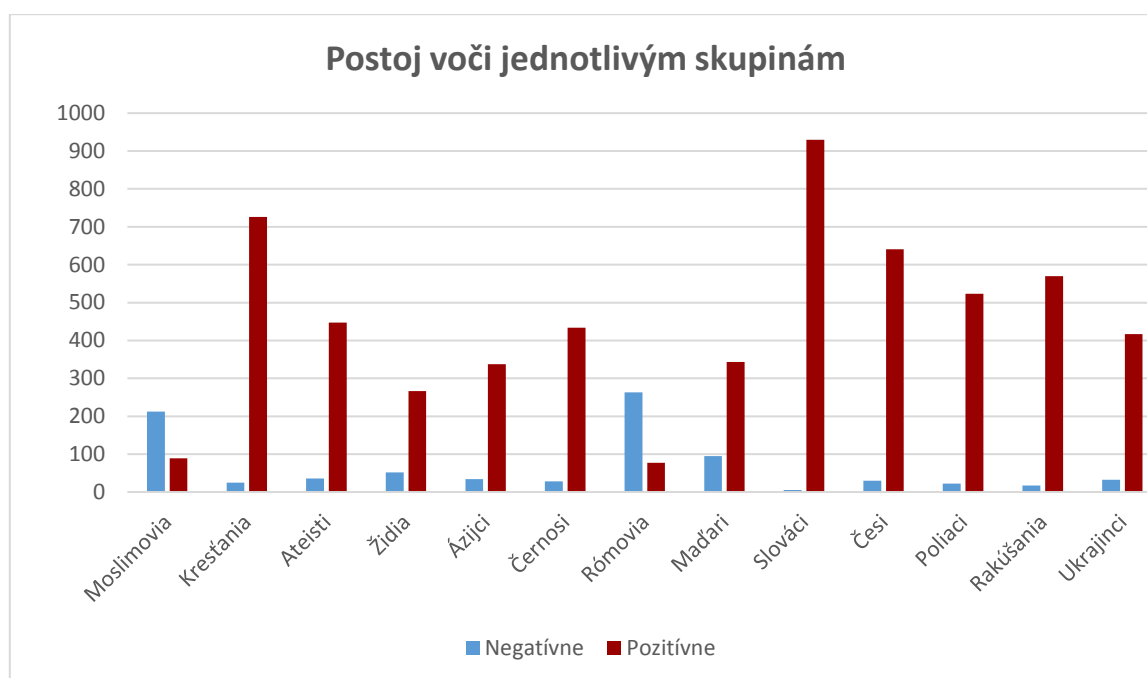
negatívny	Skôr negatívny	neutrálny	Skôr pozitívny	pozitívny
32	49	599	226	417
81			643	

Najnegatívnejší vs. najpozitívnejší postoj

V rámci grafu č. 4 sme si zobrazili okrajové hodnoty. Na jednej strane sú úplne pozitívne postoje voči určitej skupine, na strane druhej úplne negatívne.

Na grafe môžeme pozorovať, že vo všeobecnosti výrazne prevládajú pozitívne postoje. Negatívne postoje prevažujú len pri Rómoch a Moslimoch. Výraznejší, nie však prevládajúci výskyt negatívnych odpovedí môžeme tiež pozorovať pri Maďaroch.

Graf tiež vykresľuje, že najpozitívnejšie sú vnímaní Slováci a kresťania, nasledujú Česi a Rakúšania.

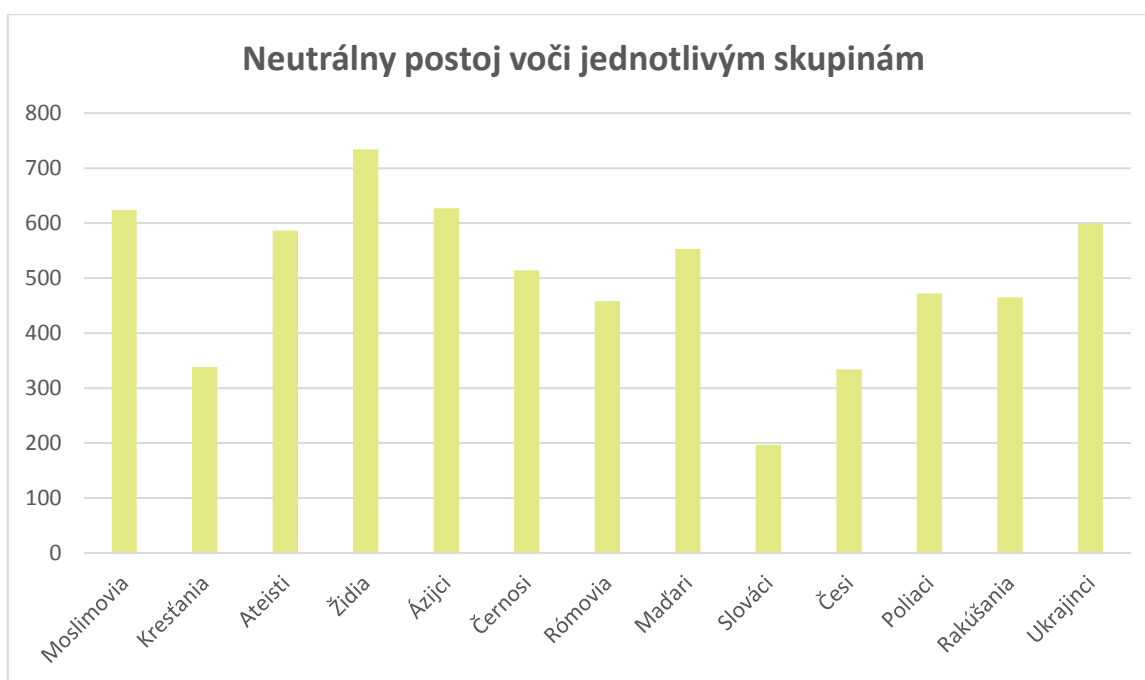

Graf 4 - Porovnanie najnegatívnejších a najpozitívnejších postojov voči jednotlivým skupinám

Neutrálne vnímané skupiny

Skupina, ktorá je spomedzi všetkých vnímaná najneutrálnejšie, a teda k nej respondenti vo väčšine odpovedí prejavili neutrálny postoj, sú židia. Židov vníma neutrálne 55,48 % respondentov. Nasledujú moslimovia, ktorých neutrálne vníma 47,17 % opýtaných.

Neutrálny postoj môže byť u mladých ľudí vyvolaný tým, že danú skupinu výrazne nevnímajú, s jej členmi neprichádzajú do styku, prípadne nevedia zaujať stanovisko či názor na základe nedostatku skúseností či vedomostí. Neutrálny postoj však môže do istej miery vyplývať aj zo strachu respondentov vyjadriť svoj osobný názor, najmä ten negatívny. Obavy z označenia svojej osoby za rasistu, môžu spôsobiť výraznejší výskyt neutrálnych odpovedí, najmä pri skupinách ako moslimovia či Rómovia. Niektorí respondenti sa snažili svoje odpovede brániť a podporiť aj slovami, že nie sú rasisti, alebo že im nikto neprekáža, ak im nič nevnucuje a dobre sa správa.

Graf 5 - Neutrálny postoj voči jednotlivým skupinám

Bezpečnosť a pocit nadradenosti

Najviac sa prejavili xenofóbne postoje mladých ľudí práve pri otázke bezpečnosti. V prípade prítomnosti človeka iného rasového, etnického, kultúrneho či náboženského pôvodu. 6 % ľudí pociťuje silné obavy a až viac ako štvrtina respondentov sa necíti v spoločnosti ľudí odlišných, ako oni/ony sami/samé bezpečne. Takmer polovica respondentov, 45,28 % zvolila odpoveď neviem. Nebezpečie nepociťuje 21,91 % respondentov a vôbec žiadny problém so spoločnosťou odlišných ľudí nemajú 3 % respondentov.

V tabuľke č. 17 môžeme sledovať mieru súhlasu respondentov s tvrdením: **„Cítim sa bezpečne, keď sa v mojom okolí nachádzajú ľudia rôzneho rasového, etnického, kultúrneho a náboženského pôvodu.“**

Tabuľka 17 - Bezpečnosť v okolí ľudí iného kultúrneho, rasového, etnického a náboženského pôvodu

vôbec nesúhlasím	nesúhlasím	neviem	súhlasím	úplne súhlasím
83	349	561	290	40
439			330	

Xenofóbia sa stáva stále viac a viac skloňovaným slovom. V roku 2016 tento pojem online slovník Dictionary.com označil slovo xenofóbia za najvyhľadávanejšie slovo roka, záujem oň počas roka 2016 výrazne stúpol (Ballová 2016). K nárastu netolerantnosti a xenofóbie sa začiatkom roka 2017 vyjadril generálny tajomník Organizácie Spojených národov António Guterres (Guterres 2017).

Predpokladali sme preto, že otázka zisťujúca pocit bezpečnosti respondentov v prítomnosti ľudí iných rasových, náboženských, kultúrnych a etnických skupín bude v nich evokovať neprijemné pocity či pocity nebezpečia. Súhlas alebo úplný súhlas s pocitom nebezpečia vyjadrilo 33,18 % opýtaných. Najviac respondentov, 42,40 % zvolilo odpoveď neviem. Na základe výsledkov teda možno konštatovať, že hypotéza **H2: Viac ako polovica mladých ľudí sa necíti bezpečne v blízkosti ľudí iných rasových, náboženských, kultúrnych a etnických skupín**, nebola potvrdená.

Rasizmus je založený na nerovnosti ľudských rás. Snažili sme sa zistiť, ako vnímajú respondenti rovnosť, či majú sklony k rasizmu, či nenávisť voči iným skupinám.

Väčšina respondentov súhlasila s tvrdením, že všetci ľudia sú si rovní. Avšak až 8 % opýtaných nesúhlasí s tvrdením, že všetci ľudia bez ohľadu na svoj pôvod, kultúru, etnicitu či vierovyznanie sú si rovní. Úplný nesúhlas s tvrdením vyjadrilo 1,5 % opýtaných. Nesúhlasné odpovede označilo celkom 113 respondentov.

Pochybovačne sa k odpovedi na otázku postavilo 9,75 % opýtaných, ktorí označili odpoveď neviem. Súhlas alebo úplný súhlas s týmto tvrdením vyjadrilo viac ako 81 % opýtaných.

Odpovede respondentov vyjadrujúce súhlas či nesúhlas s tvrdením: „**Všetci ľudia, bez ohľadu na kultúru, etnicitu, rasu, národnosť a vierovyznanie, sú si rovní.**“, sú zobrazené v tabuľke č. 18.

Tabuľka 18 - Rovnosť ľudí bez ohľadu na ich odlišnosť

vôbec nesúhlasím	nesúhlasím	neviem	súhlasím	úplne súhlasím
19	94	129	617	464
113			1081	

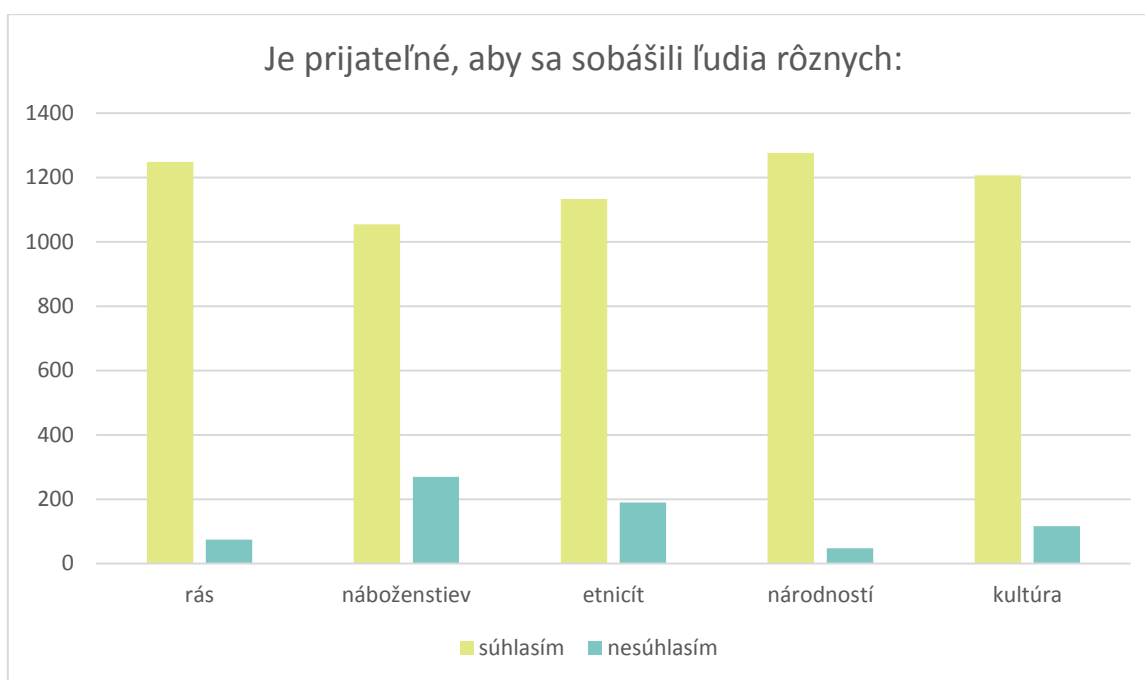
Nesúhlas, resp. úplný nesúhlas s tvrdením vyjadrilo viac mužov ako žien. Zo všetkých respondentov, ktorí označili negatívne odpovede, 62,83 % predstavovali muži. Z hľadiska veku najčastejšie nesúhlasili s výrokom mladí ľudia vo veku 16 a 17 rokov.

Následne sme zisťovali, ktoré odlišnosti sú pre mladých ľudí na Slovensku najmenej prijateľné. Výsledky ukázali, že najväčšie neprekonateľné rozdiely vidia mladí ľudia v rozdielnom vierovyznaní.

Otázka bola formulovaná tak, aby sme zistili, čo by bolo pre respondentov najväčšou prekážkou pre sobáš. Až 33 % opýtaných považuje rozdielne vierovyznanie za neprijateľné pre zosobášenie sa dvoch ľudí. 14 % prekáža rozdielna etnicita a kultúra je prekážkou pre 8 % respondentov. Za najmenší problém považujú respondenti rozličnú národnosť, ktorú by ako prekážku pre sobáš vnímali 3 % opýtaných.

Kým v náboženstve môžu mladí ľudia vidieť problém, nakoľko ovplyvňuje každodenný život človeka a jeho konanie, národnosť mladí ľudia nepovažujú za veľký problém pre sobáš. Mladí ľudia v porovnaní s predošlou generáciou viac cestujú a míňajú peniaze na zážitky. Rôzne programy a možnosť štúdia či práce v zahraničí prinášajú mladých ľudí bližšie k iným národnostiam. V prípade národnosti preto možno pozorovať najmenej nesúhlasných odpovedí. Podobne je to aj s rasami.

Pri úvahe nad etnicitou či náboženstvom sa ľuďom núkajú konkrétne prípady. Pri etnicite sú to zväčša Rómovia, čo môže súvisieť s väčším počtom negatívnych odpovedí pri etnicite. Podobne je to pri náboženstvách. Negatívny postoj, ktorí pociťujú ľudia k islamu, zväčša prevláda nad neutrálnymi postojmi, ktoré ľudia pociťujú k iným náboženstvám. Kým pri etnicite a náboženstve sa ľuďom vytvárajú konkrétne obrazy spojené s konkrétnymi ľuďmi či zážitkami, pojem národnosť pôsobí na ľudí všeobecnejšie a nemusí sa hneď spájať s konkrétnymi predstavami či s ľuďmi konkrétnych národností.

Graf 6 - Aspekty zabraňujúce sobášu

Najproblematickejšia skupina v slovenskej spoločnosti

V otázke č. 7 sme zisťovali, ktorá skupina je podľa názoru respondentov najproblematickejšou v našej spoločnosti. Otázka mala slúžiť na subjektívne zhodnotenie respondentov a vyjadrenie svojho názoru na najproblematickejšiu skupinu v spoločnosti. Celkom bolo zhromaždených viac odpovedí, ako je počet respondentov, pretože otázka bola otvorená a 8 respondentov napriek inštrukcii, vymenovalo viacero problematických skupín. Celkom sme teda pracovali s 1333 odpoveďami.

Na základe obsahu jednotlivých odpovedí možno vytvoriť obsahovú typológiu.

Najčastejšie sa v dotazníkoch vyskytovala odpoveď **Rómovia**, a to v rôznych formách. Celkom tvorili tieto odpovede 80,72 % všetkých odpovedí. 1076 respondentov z 1333, považuje Rómov za najproblematickejšiu skupinu v slovenskej spoločnosti. Zo všetkých odpovedí zaradených do tejto skupiny sa odpoveď „cigáni“, rôzne vyskloňované, v jednotnom či množnom čísle, rozlične napísané, vyskytla celkom 78 krát. Vyskytli sa aj iné formy, ako napríklad asociáli, či rozličné prívlastky ako arogantní, či problémoví, celkom 5 krát. V 29 prípadoch síce respondenti poukazovali na to, že Rómovia sú síce najproblematickejšou skupinou, avšak nie všetci. Poukazovali najmä na nezamestnaných a neprispôsobivých Rómov.

Druhá najčastejšia skupina odpovedí bola tvorená odpoveďami **neviem**. „Neviem, neviem posúdiť, nezaujíma ma“ vpísalo do odpovede 99 respondentov, čo predstavuje približne 7 % všetkých opýtaných.

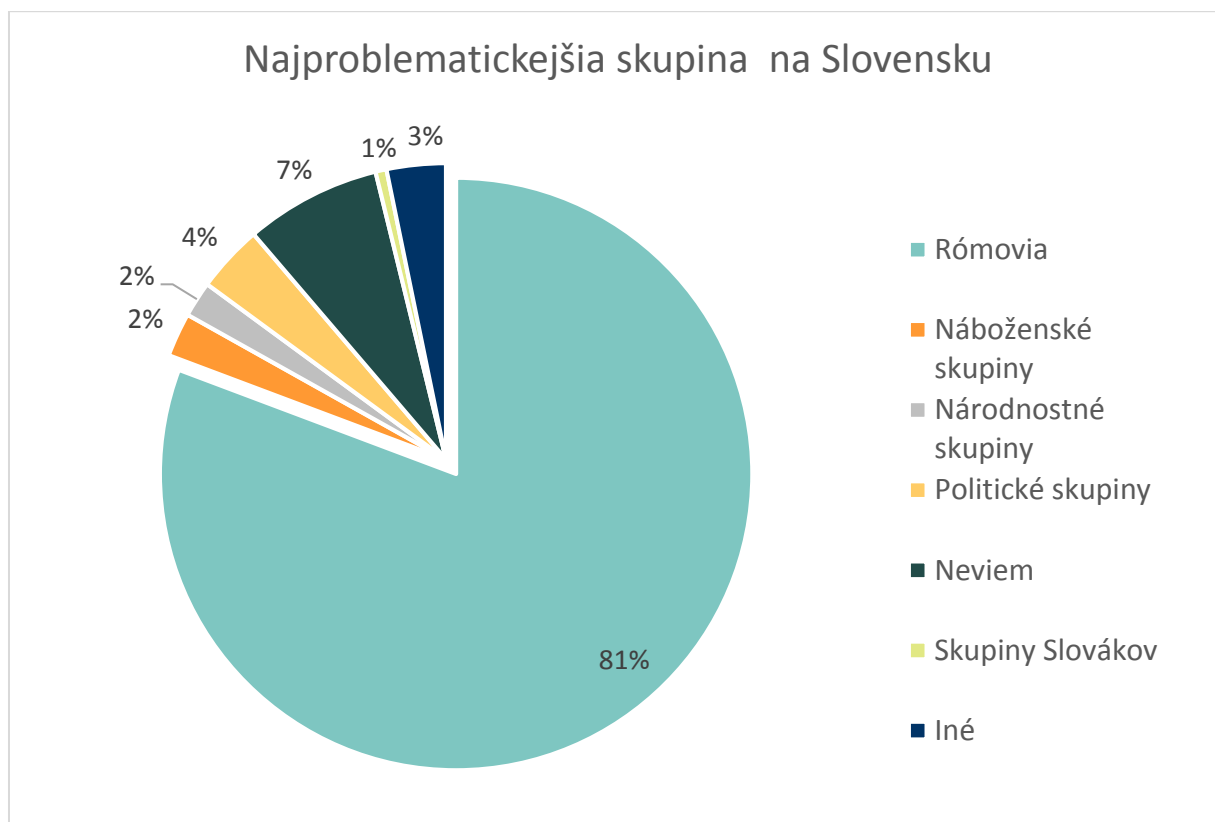
Nasledovala vcelku rozmanitá skupina odpovedí, ktorú môžeme nazvať ako **politické skupiny**. V rámci tejto skupiny sa nachádzajú odpovede ako politici (parlament, poslanci), ktoré zvolilo 22 respondentov. 27 respondentov považuje za problematickú skupinu Ľudovú stranu naše Slovensko, formulovanú ako ĽSNS či Kotlebovci a tiež „náckov“ a extrémistov. Celkovo išlo o 49 odpovedí.

Počet odpovedí 32 sme zhromaždili v rámci kategórie **náboženské skupiny**. Najčastejšie boli spomenutí moslimovia, v rôznorodej formulácii, ako napr. „islamisti“ či „alahysti“, a to v celkovom počte 25. Židov za najproblémovejšiu skupinu spoločnosti považovali 3 respondenti, ateistov 2 respondenti, kresťania a „rôzne náboženstvá“. Náboženské skupiny považujú za problematické celkovo 2 % opýtaných.

Národnostné skupiny považuje za problém celkovo 26 respondentov. Z toho najčastejšie označovali respondenti za problém Slovákov (11 respondentov), nasledovali Maďari (7 respondentov), a Česi (3 respondenti). Za problém niektorí respondenti pokladali aj Rusov, Ukrajincov, Rumunov a Nemcov.

Zaujímavou skupinou sú tie odpovede, ktoré za problematickú skupinu označovali konkrétne **skupiny Slovákov**, zväčša na základe ich trvalého bydliska. Odpovede tohto typu si zvolilo 8 respondentov. Najčastejšie boli označení ľudia žijúci na východnom Slovensku pod pojmom „východniari“, objavili sa aj Záhoráci, ľudia žijúci na strednom Slovensku, ľudia z Beluše a Komárna (vo všetkých prípadoch iba 1 respondent).

Do skupiny **iné** možno zaradiť rôznorodé odpovede, ktoré sa zväčša vyskytli len jedenkrát a referovali zväčša na veľmi úzko vymedzenú skupinu či konkrétneho jednotlivca zo svojho bezprostredného okolia. Vyskytli sa aj odpovede ako napríklad „privilegovaní belosi“, alebo „môj otec“ a podobne. Objavili sa tiež odpovede „nikto“, ktoré zvolili 9 opýtaní, a „všetci“ (resp. každý niečím), spomenuté 6 ľuďmi. Okrem toho sme do tejto skupiny zaradili aj odpovede, ktoré boli nezrozumiteľné.

Graf 7 - Najproblematickejšia skupina na Slovensku

Osobná interakcia

V poslednej otázke sme sa snažili zistiť, do akej miery by ovplyvnila zmýšľanie mladých ľudí bezprostredná blízkosť danej skupiny. Kým v otázke č. 3 sme zisťovali celkový pocit respondentov z jednotlivých národnostných, rasových či náboženských skupín, zámerom otázky č. 8 bolo rozšíriť tento postoj o možnosť priamej interakcie. Ak napríklad niekomu nevadí moslim vo všeobecnosti, môže mu vadieť ako spolužiak. Ak človek vo všeobecnosti neprichádza do kontaktu s určitou osobou, nemusí mu prekážať. Môže mu však prekážať osobný kontakt s ňou, či jej prítomnosť v škole či na pracovisku.

Ďalším dôvodom pre naformulovanie tejto otázky bolo zistenie vzťahu k určitým skupinám ľudí založenom na pohlaví. Zaujímalo nás, do akej miery môže pohlavie ovplyvniť postoj a vnímanie osoby. Ak napríklad prevládajú negatívne stereotypy o moslimoch, nemusí to platiť aj na moslimské ženy a pod.

Moslim / Moslimka

Pri moslimoch respondentom viac prekážajú muži ako ženy, rozdiel však nie je značný. Kým muži by veľmi prekážali alebo prekážali 372 (27,93 %) respondentom, ženy by boli problémom pre 335 (25,32 %) opýtaných. Situáciu nevedelo posúdiť 270 respondentov pri mužoch a 268 pri ženách.

Zaujímavé však je, že respondenti prejavili negatívnejší postoj k moslimom všeobecne, kde negatívne alebo skôr negatívne vníma moslimov 40,29 % respondentov, za spolužiaka by však moslima muža nechcelo len 28,12 %, ženu 25,32 %. Preto možno predpokladať, že mladým ľuďom neprekáža interakcia s moslimami v ich vekovej kategórii, nakoľko necítia ohrozenie svojej bezpečnosti, ktoré zrejme pociťujú pri dospelých jedincoch.

Kresťan / Kresťanka

Spolužiaci kresťania by prekážali 1,44 % opýtaných, a to rovnako muži, ako aj ženy. O niečo menej by respondentom prekážali za spolužiakov kresťania muži. Odpovede neviem boli označené 30 krát pri mužoch a 32 krát pri ženách. Osobná interakcia s kresťanmi v rámci jednej triedy respondentom prekáža menej ako kresťania vo všeobecnosti.

Ateista / Ateistka

Neveľký rozdiel možno pozorovať pri posudzovaní spolužiakov ateistov. Ak by predsa jedno z pohlaví malo prekážať viac, boli by to muži ateisti (4,69 %). Ženy ateistky by prekážali 4,49 % opýtaných.

Ateisti, rovnako ako predošlé dve skupiny, viac prekážajú respondentom vo všeobecnosti, ako ich prítomnosť v jednej triede.

Žid / židovka

Žid alebo židovka by v triede prekážali približne 10 % opýtaných. Väčším problémom by bol muž žid, avšak len s minimálnym rozdielom 7 respondentov.

U židov bol výsledok odlišný v porovnaní s predošlými spomenutými skupinami. Hoci len s minimálnym rozdielom, negatívnejšie by vnímali mladí ľudia prítomnosť žida či židovky vo svojom triednom kolektíve, ako vo všeobecnosti. Pri otázke zisťujúcej všeobecný postoj totiž označilo negatívnu odpoveď menej respondentov.

Ázijec / Ázijka

U Ázijcov, rovnako ako pri ostatných doteraz spomenutých skupín, by väčšmi prekážala v kolektíve osoba mužského pohlavia, opäť len s minimálnym rozdielom. Ázijec by prekážal 9,15 %, Ázijka približne 8,5 % respondentov. Skupina Ázijcov by respondentom viac prekážala v prípade, že by s nimi respondenti prichádzali do osobného kontaktu.

Černoch /černoška

Pri černochoch ako jedinej skupine, by väčšmi respondentom prekážala osoba ženského pohlavia. Žena černoška by v rámci kolektívu vadila 6,42 % respondentom, muž len o niečo menej, 6,12 %. Černosi a černošky by viac prekážali respondentom, keby s nimi prichádzali do osobného styku.

Róm / Rómka

Rómovia sú skupina, ktorá mladým ľuďom prekáža najviac. Či už sa jedná o postoje voči nim všeobecne, či o osobnú interakciu, rovnako ako aj posúdenia najproblematickejšej skupiny spoločnosti, Rómovia sú vnímaný negatívne a považovaní za problém najväčším počtom respondentov.

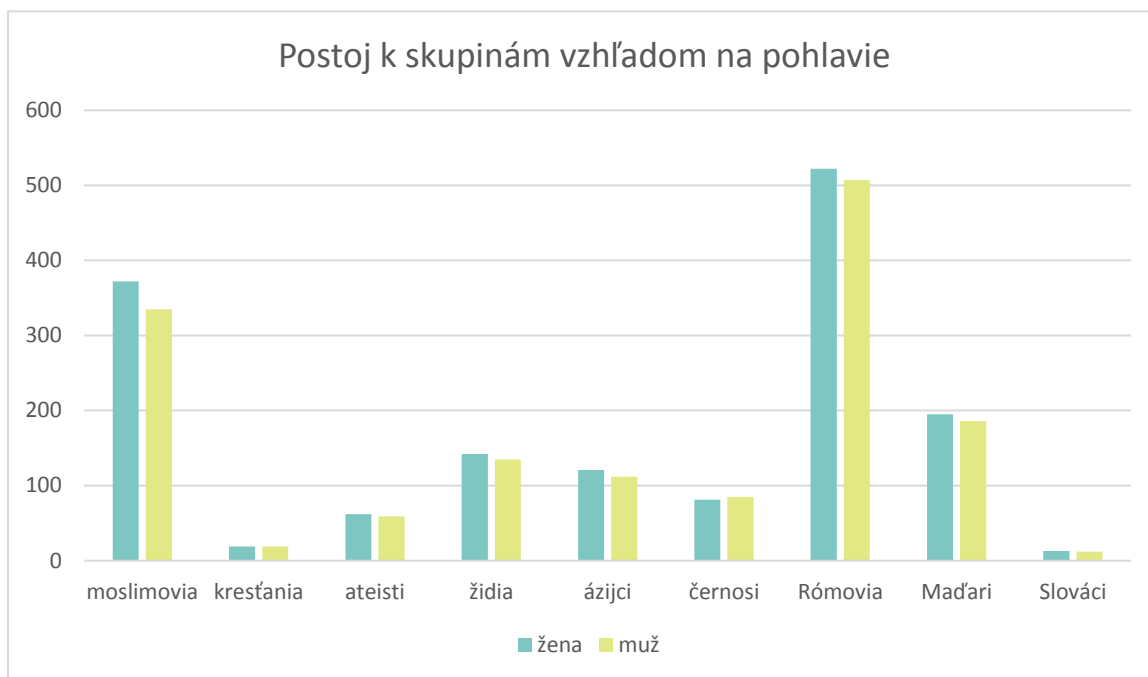
Rómovia ako spolužiaci v triede by však aj napriek tomu neprekážali 45,65 % respondentov. Väčší problém by predstavovali muži ako ženy, ktorý by prekážali takmer 40 % opýtaných. O niečo menší problém by predstavovali Rómky, s ktorými by nerado prišlo do kontaktu 38,32 % respondentov. Rómovia sú pre respondentom väčším problémom vo všeobecnosti, menej by im prekážali v osobnej interakcii, v rámci triedneho kolektívu.

Maďar/ Maďarka

Maďari a Maďarky by prekážali respondentom v triede po Rómoch a Moslimoch mladým ľuďom najviac. Čo sa týka pohlavia, viac by respondentom prekážal muž, ako žena, nie však s veľkým rozdielom. Prítomnosť Maďara by prekážala 14,74 %, Maďarky 14,06 % opýtaných. Vo všeobecnosti sú postoje k Maďarom negatívnejšie, v triede by prekážali respondentom menej.

Slovák / Slovenka

Najmenej by prekážal respondentom za spolužiaka Slovák alebo Slovenka, ktorých v oboch prípadoch označilo menej ako 1 % opýtaných. Postoj k Slovákom je negatívnejší všeobecne, menej by prekážala ich prítomnosť respondentom v školskej triede.

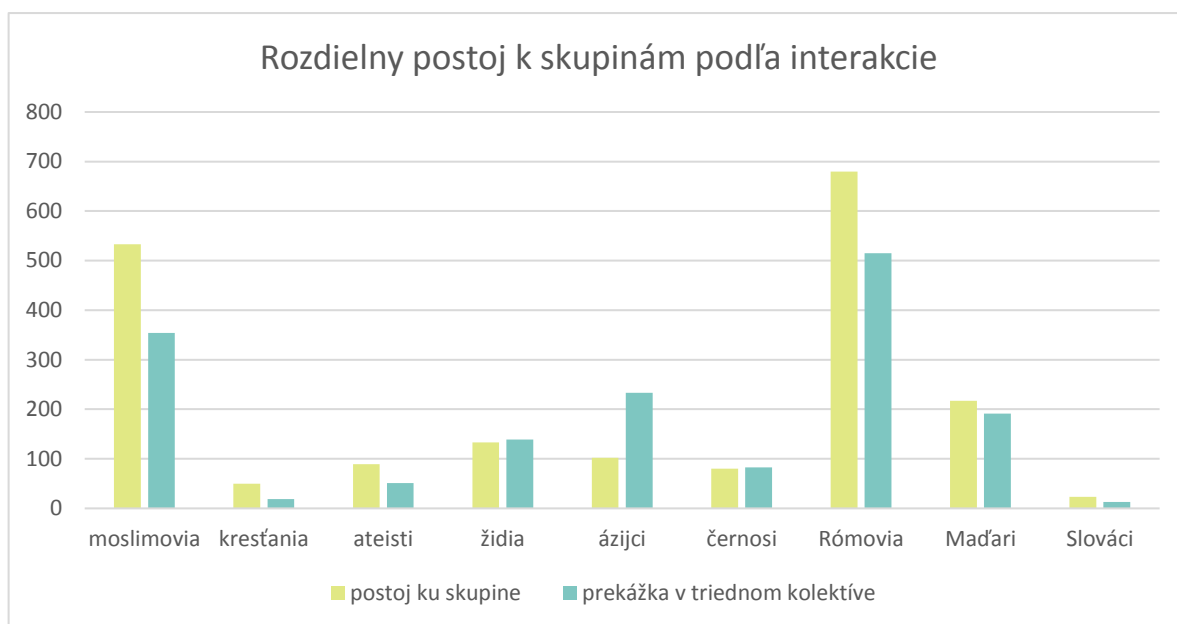

Graf 8 - Postoj k jednotlivým skupinám vzhľadom na pohlavie

Výraznejší rozdiel medzi vnímaním pohlaví nastal pri moslimoch, pri ktorých by respondentom viac prekážal muž. Zaujímavé tiež je, že pri černochoch by ako jedinej sledovanej skupiny prekážala viac žena ako muž. Pri všetkých ostatných skupinách, aj keď s takmer zanedbateľným rozdielom, prekážal viac muž.

Domnievali sme sa, že respondenti budú mať väčší problém s niektorou zo skupín, pokiaľ by s ňou mali potenciálne prichádzať do pravidelného kontaktu. Kým všeobecne, bez toho, aby dochádzalo k interakcii, nemusí mať človek problém s určitou skupinou ľudí, v každodennom živote mu môže takáto skupina spočiatku prekážať. Dôvodom môže byť strach či obavy z prítomnosti nepoznaného, či obavy o vlastnú bezpečnosť.

Prítomnosť v triednom kolektíve, viac ako postoj ku skupine všeobecne, by viac prekážala v prípade židov, černochoch a Ázijcov. V ostatných prípadoch bolo viac negatívnych odpovedí pri všeobecných postojoch k danej skupine ako pri otázke zisťujúcej, či by dané skupiny prekážali ako spolužiaci v triede. Tým sa **vyvracia** hypotéza **H4: Respondentom viac prekáža osobná interakcia s človekom prislúchajúcim k danej skupine, v porovnaní so všeobecným postojom ku tejto skupine.**

Graf 9 - Rozdielnosť vnímania skupín vo všeobecnom ponímaní a bezprostrednej prítomnosti jedincov danej skupiny

Skúmali sme tiež vplyv pohlavia na toleranciu diverzity. Biologická predispozícia hrá rolu v živote každého človeka a existujú rozdiely medzi mužmi a ženami, ktoré sú nesporne biologicky podmienené. Bolo vedecky dokázané, že mozog ženy a muža sa v určitých spôsoboch fungovania odlišuje. Dôvodom sú predovšetkým pohlavné hormóny pôsobiace na človeka. Kým niektoré typy správania sú vymedzené spoločnosťou, niektoré sú jedincom dané biologicky (Goldman 2017).

Zaujímavý bol tiež výskum zaoberajúci rozličným rozhodovaním žien a mužov. Kým muži mali tendenciu uprednostňovať absolútne rozhodnutia, ženy častejšie priradzovali objekty k čiastkovým kategóriám. Z toho vyplýva, že ženy sú pri rozhodovaní a voľbách viac otvorené rozličným možnostiam, kým muži sú vo svojich rozhodnutiach definitívnejší (New 2011).

Aj na základe týchto výskumov sme predpokladali, že ženy budú vnímať jednotlivé skupiny menej negatívne a budú otvorenejšie a tolerantnejšie aj voči diverzite či nepoznanému.

Túto hypotézu si môžeme vyhodnotiť na dvoch otázkach. Pri otázke č. 1, v ktorej sme zisťovali, či je podľa názoru respondentov priaznivé ak sa spoločnosť skladá z rôznych skupín ľudí, prejavilo súhlas viac žien ako mužov. Odpoveď áno zvolilo 321 mužov a 493 žien.

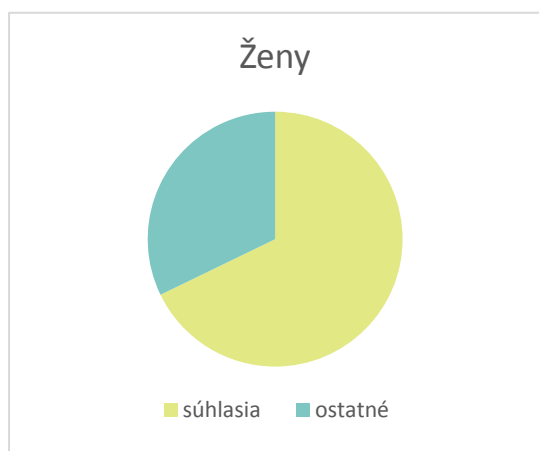
V prípade mužov toto číslo predstavuje 53,86 % respondentov z celkového počtu mužov vo výskumnej vzorke. Pri ženách je to 67,81 % z celkového počtu žien zapojených do výskumu. Viac žien ako mužov súhlasilo alebo úplne súhlasilo s daným tvrdením

Otázka č. 5 zisťovala, či si respondenti myslia, že všetci ľudia sú si rovní. Pri tejto otázke zvolilo úplne súhlasnú alebo súhlasnú odpoveď 626 žien a 455 mužov. Počet kladných

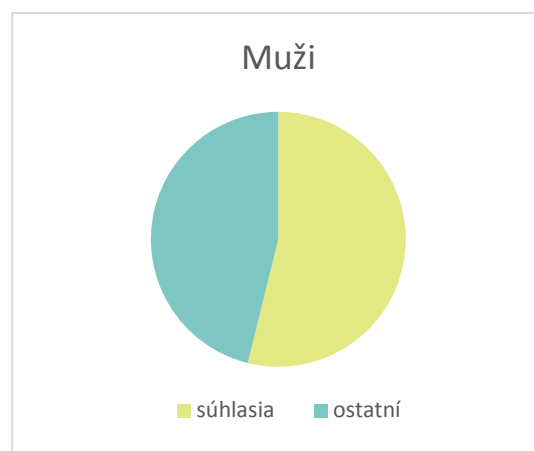
odpovedí je teda celkovo vyšší ako pri predošlej posudzovanej otázke. Rovnako však viac žien (86,11 %) ako mužov (76,34 %) súhlasilo s tvrdením.

Z uvedeného vyplýva, že ženy preukazujú väčšiu mieru tolerancie voči diverzite a sú schopnejšie ju prijať. Preto možno skonštatovať, že hypotéza **H3: Muži sú menej tolerantní voči diverzite a rovnosti** bola **potvrdená**.

Rozdielnu mieru súhlasu s tvrdením: „**Pre spoločnosť je priaznivé, ak sa skladá z ľudí viacerých rasových, kultúrnych, etnických a náboženských skupín.**“, na základe pohlavia respondenta, môžeme vidieť na grafoch č. 11 a 10.

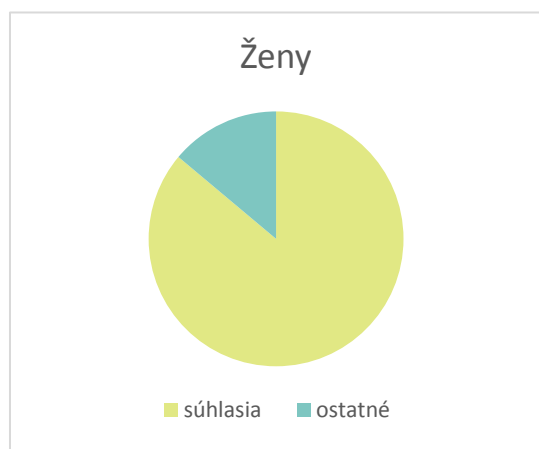

Graf 11 - Miera súhlasu žien s tvrdením o správnosti diverzity

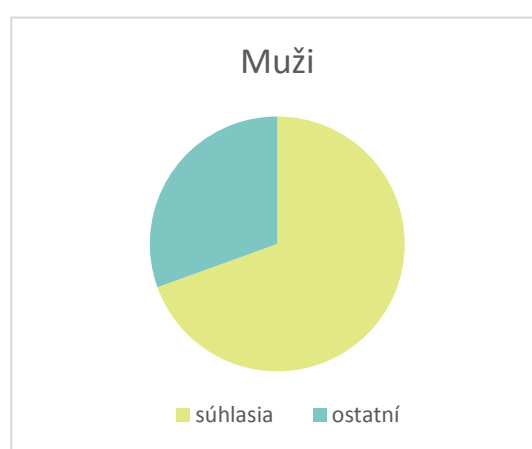

Graf 10 - Miera súhlasu mužov s tvrdením o správnosti diverzity

Súhlas s tvrdením: „**Všetci ľudia, bez ohľadu na kultúru, etnicitu, rasu, národnosť a vierovyznanie, sú si rovní.**“, na základe pohlavia respondenta vidíme na grafoch č. 12 a č. 13.

Graf 13 - Miera súhlasu žien s tvrdením o správnosti diverzity

Graf 12 - Miera súhlasu mužov s tvrdením o správnosti diverzity

Pocit respondentov pri vyplňaní dotazníka

Možnosť vyjadriť sa k tejto otázke využilo 1205 respondentov, čiže viac ako 91 %. Zvyšní respondenti ponechali odpoveď na otázku prázdnu. Na základe odpovedí sme vytvorili 6 skupín, do ktorých možno získané odpovede zaradiť.

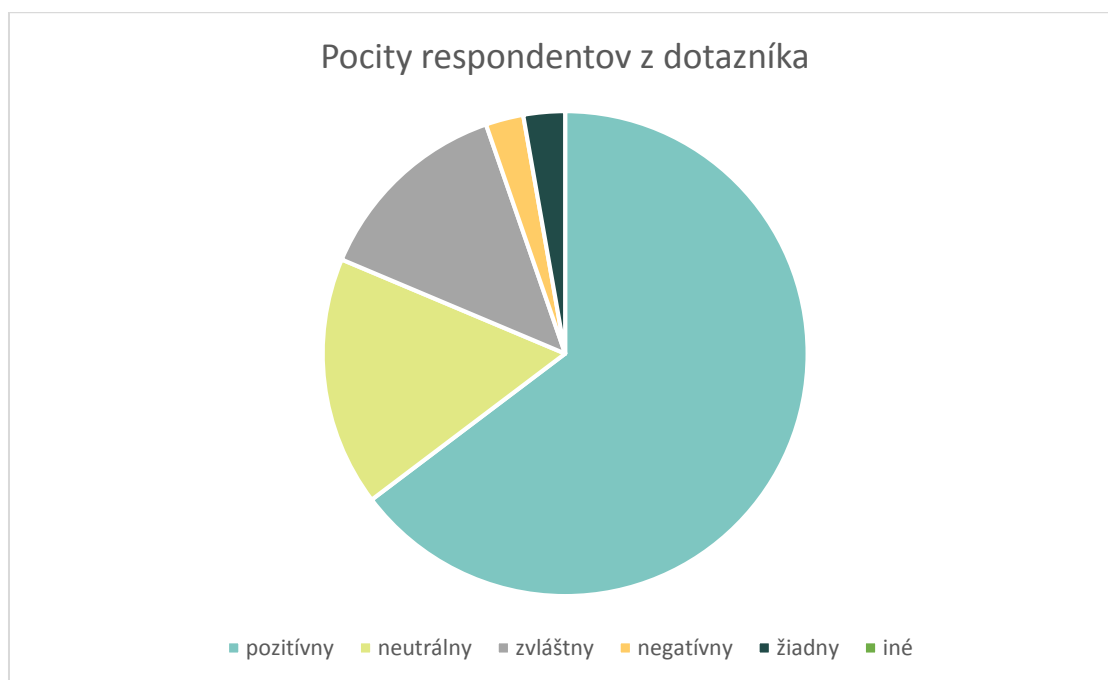
Prvá skupina pokrýva tie odpovede, ktoré vyjadrovali pozitívny, alebo skôr pozitívny pocit z dotazníka. Takýto pocit zanechal dotazník vo väčšine opýtaných, a teda 63,9 % z tých, ktorí otázku zodpovedali.

Druhú skupinu tvorili respondenti, v ktorých zanechal dotazník neutrálny pocit. Takýchto respondentov bolo 198. Z celkového počtu tých, ktorý využili možnosť odpovedať na otázku, ich bolo 16 %.

Tretí najčastejší pocit, ktorý dotazník vyvolával v účastníkoch výskumu, bol zmiešaný pocit. Vyskytovali sa najmä odpovede ako „zvláštny“, „neistý“, „čudný“ a podobne.

Negatívny pocit z dotazníka malo 30 respondentov, 33 tvrdilo, že v nich dotazník nevyvolal žiadny pocit. Odpovede, ktoré nebolo možné zaradiť do žiadnej z iných skupín boli zaradené do skupiny iné. Vyskytli sa tu odpovede ako: „rasistický“ celkom 3x, „predsudkársky“, „propagandistický“, „liberálny“, či „môj názor sa aj tak nezmení“.

Celkové pocity z dotazníka môžeme vidieť na grafe č. 14.

Graf 14 - Subjektívne pocity respondentov po vyplnení dotazníka

Diskusia, záver

S nenávisťnými, rasistickými a xenofóbnymi prejavmi sa v súčasnosti stretávame čoraz častejšie. Najmä v prostredí internetu sa často skloňuje pojem „hate speech“. Mladí ľudia považujú internet za formu trávenia voľného času a byť neustále online je pre nich životným štýlom. Preto sú do veľkej miery ovplyvnení všetkým, čo sa na internete deje. Nenávisťné prejavy a narastajúce preferencie extrémistických politických strán, prinášajú so sebou otázku, ako celú situáciu vnímajú mladí ľudia. Sú ich názory xenofóbne? Smerujú k rasizmu? Ako vnímajú jednotlivé skupiny obyvateľstva? Aj preto sme sa v rámci svojho výskumu zamerali na mladých ľudí a vnímanie ich názorov v kontexte rasizmu a xenofóbie.

Z formálneho hľadiska sa výskum člení na metodologickú časť, vyhodnotenie výsledkov podľa jednotlivých otázok vrátane vyhodnotenia hypotéz a záverečnú diskusiu.

Zhrnutie výsledkov výskumu

Do výskumu sa nám podarilo zapojiť všetkých 8 krajov, 21 základných a stredných škôl a celkom 1323 respondentov. Výber výskumnej vzorky bol ovplyvnený vzdelávacími aktivitami Strediska. Ak bola realizovaná vzdelávacia aktivita, ktorej žiaci vyhovoali zadefinovanej cieľovej skupine, bol dotazník v rámci tejto vzdelávacej aktivity bol rozdáný. Zapojení boli žiaci navštevujúci 7. ročník základných škôl, až po 4. ročník stredných škôl. Čo sa týka vekového rozloženia, podarilo sa nám získať rozmanitú vzorku, s najvyšším zastúpením žiakov vo veku od 14 do 17 rokov. 45,05 % všetkých opýtaných tvorili ženy a zvyšných 54,95 % muži. Toto rozloženie možno aj vzhľadom na celkový pomer počtu žien a mužov na Slovensku považovať za rovnomerné.

Väčšina opýtaných prejavila súhlas s tvrdením, že diverzita je pre spoločnosť priaznivá. Diverzitu považuje za priaznivú pre spoločnosť viac ako 60 % respondentov. Pri otázke sa však vyskytla takmer štvrtina respondentov (24,79 %), ktorí nevedeli k tomuto výroku zaujať postoj. Táto situácia s vysokým počtom neutrálnych odpovedí sa opakovala pri viacerých otázkach.

Pri otázke zisťujúcej súhlas s prospešnosťou diverzity pre spoločnosť, sa do veľkej miery prejavil rozdiel pri vnímaní ženami a mužmi. Pri mužoch sa oveľa častejšie vyskytovali negatívne, nesúhlasné odpovede. Viac ako 80 percentná väčšina si tiež uvedomuje prítomnosť negatívnych stereotypov.

V ďalšej časti výskumu sme sa zaoberali postojom mladých ľudí k jednotlivým skupinám. V rámci náboženských skupín bol jednoznačne najnegatívnejší postoj vyslovený voči moslimom. Hoci bol pomer negatívnych odpovedí vysoký (40,29 %), nepresiahol

nadpolovičnú väčšinu negatívnych odpovedí. Tým bola vyvrátená aj naša hypotéza tvrdiaca, že väčšina respondentov má negatívny postoj voči moslimom. Opäť sme však zaznamenali aj veľký počet neutrálnych odpovedí. Kresťania získali najviac pozitívnych ohlasov, ateisti nasledujú. Negatívny postoj k židom vyjadrilo približne 10 % opýtaných. Viac ako polovica opýtaných však v prípade židov označila odpoveď neutrálnu, čo je spomedzi všetkých, nielen náboženských skupín, najvyšší počet neutrálnych odpovedí. Dôvodom je zrejme predovšetkým nízka informovanosť či interakcia s touto náboženskou skupinou.

Spomedzi rasových skupín boli najväčším problémom Ázijci. Negatívne odpovede zvolilo pri tejto skupine 7,07 % respondentov. O niečo menej negatívnych odpovedí, 6,05 % , respondenti zvolili pri černochoch. Spomedzi všetkých skupín, či už náboženských, národnostných, či etnických, najnegatívnejšie vnímajú mladí ľudia Rómov. Negatívne vníma Rómov nadpolovičná väčšina opýtaných, presnejšie 51,40 % respondentov. Zo všetkých negatívnych odpovedí úplne negatívne tvorili až takmer 40 %. Rómovia sú podľa respondentov zároveň najproblematickejšou skupinou v spoločnosti. Túto skutočnosť potvrdilo až 81 % všetkých opýtaných.

Z pohľadu národnosti sú najproblematickejší Maďari, nasledovaní Ukrajincami. Maďari však v porovnaní s Ukrajincami získali výrazne vyšší počet negatívnych odpovedí. Zistili sme však, že respondenti navštevujúci školu v kraji, ktorý susedí s Maďarskom, majú pozitívnejší vzťah k Maďarom v porovnaní s ostatnými. Dôvodom môže byť samotná príslušnosť týchto respondentov k maďarskej národnosti (nemožno posúdiť, nakoľko sme tento údaj nezisťovali), alebo väčšia interakcia s danou národnosťou, ktorá zväčša vedie k znižovaniu konfliktov a zlepšovaniu vzťahov. Lepšie spoznanie danej rôznych skupín navzájom znižuje negatívne nálady a smeruje k lepšiemu vzájomnému porozumeniu. Najpozitívnejšie boli vnímaní Slováci.

Pohlavie jedincov jednotlivých skupín pre respondentov nepredstavovalo výrazný rozdiel. Zväčša boli odpovede smerované negatívnejšie voči jedincom mužského pohlavia. Jediný výraznejší rozdiel možno sledovať pri moslimoch, kde by moslim prekážal o 3 % viac respondentom ako moslimka. Pri zvyšných skupinách boli percentuálne podiely zanedbateľnejšie. V prípade černochov to bolo ako u jediných naopak, viac by respondentom prekážala černoška ako černoch, avšak len s minimálnym rozdielom.

Pocit bezpečia v prípade prítomnosti ľudí iných kultúr, vyznania a národností nepocitujú viac ako 33 % opýtaných. Napriek tomu až vyše 81 % súhlasí s tým, že všetci ľudia sú si rovní.

Ako bolo spomenuté vyššie, Rómovia sú považovaní za najproblematickejšiu skupinu ľudí v spoločnosti. Okrem Rómov sa často vyskytovali odpovede spojené s politickými či náboženskými skupinami a značnú časť tvorili aj odpovede „neviem“.

Najväčšiu prekážku pre sobáš s inými skupinami ľudí vidia respondenti v rozdielnom vierovyznaní. So sobášením dvojíc s rozdielnym náboženstvom by nesúhlasilo 33 % opýtaných, nasleduje etnicky, v ktorej vidí prekážku 14 % opýtaných. Najmenší problém vidia respondenti v rozdielnej národnosti.

Pocity mladých ľudí pri vyplňaní dotazníka boli rôzne, výrazne však prevažovali pozitívne pocity. Otázka zisťujúca pocity z dotazníka nebola povinná a preto na ňu neodpovedali všetci respondenti. Okrem pozitívneho pocitu sa často objavila odpoveď neutrálne a taktiež viacero respondentov sa cítilo pri vyplňaní dotazníka „zvláštne“.

Výskum poukazuje na fakt, že mladí ľudia na Slovensku vnímajú diverzitu ako priaznivú pre spoločnosť. Napriek tomu však majú do veľkej miery obavy z prítomnosti cudzinca vo svojej blízkosti. Za najväčší problém považujú mladí ľudia Rómov, ktorí sú podľa výsledkov najnegatívnejšie vnímanou skupinou vôbec. Prevažujúce negatívne postoje vyjadrili respondenti tiež voči moslimom. Ostatné skupiny mladí ľudia za problém nepovažovali, nakoľko prevažovali pozitívne, prípadne neutrálne postoje. Výskum tiež zistil, že ženy ukazujú vyššiu mieru tolerancie ako muži. Na otázky zisťujúce súhlas s dobrým vplyvom diverzity na spoločnosť, vyjadrilo nesúhlas viac mužov ako žien. Odpovede a postoje žien boli celkovo menej negatívne a menej sa prikláňali k definitívnym možnostiam. Na základe výsledkov tiež možno konštatovať, že najväčším problémom pre uzavretie manželstva u mladých ľudí by bolo rozdielne náboženstvo potenciálneho partnera. Podľa najväčšieho počtu pozitívnych postojov sa ako najpozitívnejšia skupina ľudí vnímajú Slováci a kresťania.

Skúmaná problematika si žiada aj do budúcnosti ďalšie systematické monitorovanie. Výsledky si budú vyžadovať doplnenie o ďalšie poznatky, podrobné vyhodnotenie a analýzu z hľadiska ich štatistickej významnosti a obsiahlu kvalitatívnu interpretáciu. Výskum však uvádza viacero dôležitých zistení, ktoré môžu slúžiť ako náhľad do vnímania spoločnosti očami mladých ľudí. Prináša zistenia a fakty, ktoré sú odpoveďou na doterajšie dohady a prezentuje súhrnný pohľad na problematiku rasizmu a xenofóbie súčasnej mladej generácie. Môže byť inšpiratívnym podnetom aj pre pedagógov, ktorí sa významne podieľajú na vytváraní bezpečnej multikultúrnej klímy v škole, rozvoji tolerancie a rasovej znášanlivosti žiakov a vedú mladých ľudí k ujasňovaniu a podpore pozitívnych postojov voči iným národnostiam, rasám, etnikám

Výskum priniesol hodnotné informácie o názoroch mladých ľudí, ktorí budú v nasledujúcich rokoch formovať Slovensko. Keďže získané poznatky upozorňujú na potrebu zlepšenia informovanosti mladých ľudí v tejto oblasti, Stredisko bude naďalej venovať mimoriadnu pozornosť témam súvisiacim s výchovou mladých ľudí v duchu humanizmu a ich vzdelávaniu v oblasti ľudských práv, predchádzania všetkým formám diskriminácie, xenofóbie, antisemitizmu, intolerancie a rasizmu a v oblasti problematiky migrácie.

Zoznam použitej literatúry

- BALLOVÁ, D. 2016. Slovom roka je „xenofóbia“, ľudia hľadali, čo to znamená, pri brexite aj Trumpovi. *DennikN* [online]. [cit.2017-12-06]. Dostupné na: <https://dennikn.sk/620695/slovom-roka-je-xenofobia-ludia-hladali-co-to-znamená-pri-brexite-aj-trumpovi/>
- European Commission. 2015. Special Eurobarometer 437: Discrimination in the EU 2015. *European Commission* [online]. [cit. 2017-11-30]. ISBN 978-92-79-50342-9. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2077#p=1&>
- GOLDMAN, B. 2017. Two minds: The cognitive differences between men and women. *Stanford Medicine* [online]. Stanford: Stanford University, Spring 2017. [cit. 2018-01-10] Dostupné na: <https://stanmed.stanford.edu/2017spring/how-mens-and-womens-brains-are-different.html#>
- Guterres vyhlásil pre celý svet stav najvyššej pohotovosti. 2018. *Teraz* [online]. [cit. 2017-12-12]. Dostupné na: <http://www4.teraz.sk/zahranicie/guterres-vyhlasil-pre-cely-svet-stav-naj/300489-clanok.html>
- HUCÁKOVÁ, M. Predsudky v nás. 2017. *Veda na dosah* [online]. [cit. 2017-11-16]. Bratislava: CVTI SR. Dostupné na: <http://vedanadosah.cvtisr.sk/predsudky-vnas>
- Islamská komunita. 2017. *Atlas komunit migrantov* [online]. [cit. 2017-12-04] Dostupné na: <http://mic.iom.sk/atlas/islamska-komunita/>
- New research shows men tend to leap to judgement where women see more shades of grey. 2011. *Warwick* [online]. Coventry: University of Warwick. [cit. 2018-01-10]. Dostupné na: https://warwick.ac.uk/newsandevents/pressreleases/new_research_shows/

NEUBAUER, P. 2011. Národní stereotypy- minibakalárka. *NEUP* [online]. [cit. 2017-11-30].

Dostupné na: <http://www.neup.eu/narodni-stereotypy-minibakalarka>

PODOLINSKÁ, T., HRUSTIČ, T. 2016. Čiernobiele svety. Bratislava: VEDA. ISBN 978-80-224-1413-5.

Rasizmus. Slovník častých pojmov. 2017. *SNSLP* [online]. Bratislava: Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. [cit. 2017-11-16]. Dostupné na:

<http://www.snslp.sk/#page=2843>

RÓMOVIA: V médiách ich zobrazujú stereotypne a často anonymne. 2014. *Gipsytv* [online]. [cit. 17-12-04].

Slovensko. 2017. Úrad vlády SR [online]. [cit. 17-12-05]. Dostupné na:

<http://www.vlada.gov.sk/slovensko/>

Xenofóbia. Slovník častých pojmov. 2017. *SNSLP* [online]. Bratislava: Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. [cit. 2017-10-16]. Dostupné na:

<http://www.snslp.sk/#page=2846>

Zoznam grafov a obrázkov

Graf 1- Rozloženie respondentov podľa pohlavia.....	12
Graf 2 – Miera súhlasu s prospešnosťou diverzity	15
Graf 3 - Súhlas s tvrdením podľa pohlavia respondenta	16
Graf 4 - Porovnanie najnegatívnejších a najpozitívnejších postojov voči jednotlivým skupinám	28
Graf 5 - Neutrálny postoj voči jednotlivým skupinám	29
Graf 6 - Aspekty zabraňujúce sobášu	32
Graf 7 - Najproblematickejšia skupina na Slovensku	34
Graf 8 - Postoj k jednotlivým skupinám vzhľadom na pohlavie.....	37
Graf 9 - Rozdielnosť vnímania skupín vo všeobecnom ponímaní a bezprostrednej prítomnosti jedincov danej skupiny	38
Graf 10 - Miera súhlasu mužov s tvrdením o správnosti diverzity	39
Graf 11 - Miera súhlasu žien s tvrdením o správnosti diverzity.....	39
Graf 12 - Miera súhlasu mužov s tvrdením o správnosti diverzity	39
Graf 13 - Miera súhlasu žien s tvrdením o správnosti diverzity.....	39
Graf 14 - Subjektívne pocity respondentov po vyplnení dotazníka	40
Obrázok 1 – Rozloženie respondentov v rámci jednotlivých krajov	14
Obrázok 2 - Maďari na Slovensku	23
Obrázok 3 – Postoj k Maďarom podľa predpokladu užšej interakcie s danou skupinou	24

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1- Počty respondentov podľa veku	13
Tabuľka 2 - Zastúpenie jednotlivých krajov	14
Tabuľka 3 - Miera súhlasu s existenciou negatívnych predsudkov na Slovensku	17
Tabuľka 4 - Vyjadrenie postoja k moslimom.....	18
Tabuľka 5 - Postoj ku kresťanom.....	19
Tabuľka 6 - Postoj k ateistom.....	19

Tabuľka 7 - Postoj k židom	20
Tabuľka 8 - Postoj k černochoch	20
Tabuľka 9 - Postoj k Ázijcom	21
Tabuľka 10 - Postoj k Rómom	21
Tabuľka 11- Postoj k Maďarom	23
Tabuľka 12 - Postoj k Čechom	25
Tabuľka 13 - Postoj k Slovákom	25
Tabuľka 14 - Postoj k Poliakom	26
Tabuľka 15 - Postoj k Rakúšanom	26
Tabuľka 16 - Postoj k Ukrajincom	27
Tabuľka 17 - Bezpečnosť v okolí ľudí iného kultúrneho, rasového, etnického a náboženského pôvodu	29
Tabuľka 18 - Rovnosť ľudí bez ohľadu na ich odlišnosť	30

Príloha – Dotazník

Výskum: Rasizmus a xenofóbia medzi mladými ľuďmi (pre žiakov a žiačky 8. a 9. ročníka ZŠ a SŠ)

Inštrukcia: Úprimne odpovedz na otázky. Odpoveď označ krížikom, krúžkom, bodkou alebo doplň...

Nemusíš sa ničoho báť, tento dotazník je úplne anonymný.

Pohlavie:

- ☐ Muž
☐ Žena

Vek: _____

1. Pre spoločnosť je priaznivé, ak sa skladá z ľudí viacerých rasových, kultúrnych, etnických a náboženských skupín.

- ☐ vôbec nesúhlasím
☐ nesúhlasím
☐ neviem
☐ súhlasím
☐ úplne súhlasím

2. Na Slovensku existujú negatívne predsudky voči ľuďom rôznych rasových, kultúrnych, etnických a náboženských skupín.

- ☐ vôbec nesúhlasím
☐ nesúhlasím
☐ neviem
☐ súhlasím
☐ úplne súhlasím

3. Môj postoj k je: (označ písmenom „X“)

	pozitívny	skôr pozitívny	neutrálny	skôr negatívny	negatívny
moslimom					
kresťanom					

ateistom					
židom					
	pozitívny	skôr pozitívny	neutrálny	skôr negatívny	negatívny
černocho					
Ázijcom					
Rómom					
Maďarom					
Čechom					
Slovákom					
Poliakom					
Rakúšanom					
Ukrajinc					

4. **Cítim sa bezpečne, keď sa v mojom okolí nachádzajú ľudia rôzneho rasového, etnického, kultúrneho a náboženského pôvodu.**

- ☐ vôbec nesúhlasím
☐ nesúhlasím
☐ neviem
☐ súhlasím
☐ úplne súhlasím

5. **Všetci ľudia, bez ohľadu na kultúru, etnicitu, rasu, národnosť a vierovyznanie, sú si rovní.**

- ☐ vôbec nesúhlasím
☐ nesúhlasím
☐ neviem
☐ súhlasím
☐ úplne súhlasím

6. **Je prijateľné, aby sa sobášili ľudia rôznych (označ písmenom „X“):**

	súhlasím	nesúhlasím
rás		
náboženstiev		
etníc		
národností		
kultúr		

7. Vyber jednu skupinu obyvateľov Slovenska, ktorej zastúpenie v spoločnosti považuješ za najproblematickejšie. (Vypíš jednu!)

8. Ako veľmi by ti prekážalo, ak by tvoj spolužiak/spolužiačka bol/a: (označ písmenom „X“)

	vôbec neprekážalo	skoro vôbec neprekážalo	prekážalo	veľmi prekážalo	neviem posúdiť
moslim					
moslimka					
kresťan					
kresťanka					
ateista					
ateistka					
žid					
židovka					
Ázijec					
Ázijka					
černoch					
černoška					
Róm					
Rómka					
Maďar					
Maďarka					
Slovák					
Slovenka					
Iný/iná..... (vypíš)					

9. Z tohto dotazníka som mal/a _____ pocit. (doplň)

Na tvojom názore záleží!

Ďakujeme ☺

Rasizmus a xenofóbia medzi mladými ľuďmi

2018

© Slovenské národné stredisko pre ľudské práva

ISBN 978-80-89016-92-1